

Protokoll
1989/90:93

Riksdagens protokoll

1989/90:93

Måndagen den 26 mars

Kl. 12.00–14.26

Förhandlingarna leddes av andre vice talmannen.

Svar på interpellationer

1 § Återkomst

Andre vice talmannen meddelade att *Sonja Rembo* (m) den 24 mars återtagit sin plats i riksdagen, varigenom John Rignells tjänstgöring som ersättare upphört.

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 19 och 20 mars.

3 § Svar på interpellation 1989/90:122 om privatiseringen av vården

Anf. 1 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Gudrun Schyman har till socialministern ställt följande frågor:

1. Vilka initiativ tänker socialministern ta för att få en rimlig balans mellan den offentliga vården och den som bedrivs i ideell eller privat regi?
2. Vad tänker socialministern göra för att förhindra geschäft och bristande vårdkvalitet?

Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

Enligt socialtjänstlagen skall socialnämnden sörja för att den som behöver vårdas eller bo i ett annat hem än det egna tas emot i ett familjehem eller i ett hem för vård eller boende. Behovet av hem för vård eller boende inom varje landstingskommun skall tillgodoses av landstingskommunen eller kommunerna i området. Vidare skall landstingskommunerna och kommunerna gemensamt upprätta en plan över behovet av sådana hem och fördelningen av ansvaret för deras inrättande och drift.

I samband med att huvudmannaskapet för de statliga nykterhetsvårdsanstalterna och ungdomsvårdsskolorna år 1983 överfördes till kommunerna

och landstingen träffades en överenskommelse mellan staten och de båda kommunförbunden att statsbidrag skulle utgå för verksamheten. I juni 1989 träffades den senaste överenskommelsen om ett nytt statsbidragssystem som avser åren 1990–1992. Det nya statsbidragssystemet som godkändes av riksdagen i december 1989 omfattar en totalram för år 1990 av 950 milj. kr., vilket innebär en ökning med 80 milj. kr. jämfört med år 1989.

I den senaste överenskommelsen har särskild hänsyn tagits till de mest utsatta ungdomarna och missbrukarna. I enlighet med överenskommelsen har socialstyrelsen och de båda kommunförbunden påbörjat en gemensam riksomfattande inventering av behov och möjliga lösningar för att få till stånd en omstrukturering och en effektivisering av vården för dessa grupper. En kraftig ökning av bidragsbeloppen för slutna platser har genomförts, vilket speglar den efterfrågan som finns i kommunerna. Vidare har 30 milj. kr. avsatts för utvecklingsverksamhet som också kan avse kostnader för att sätta i gång nya institutioner.

Socialstyrelsen har haft regeringens uppdrag att göra en utvärdering av socialtjänstlagen. I utvärderingen tas bl.a. upp socialtjänstens insatser för barn och ungdomar och då särskilt de utsatta grupperna. Den utvärderingsrapport som nyligen överlämnats till mig tar bl.a. upp tillsynen av de enskilt drivna hemmen för vård eller boende. Vidare behandlas familjehemmens situation. Utvärderingsrapporten bereds för närvarande i socialdepartementet.

Det råder inget tvivel om att många av de enskilda behandlingshemmen har spelat en viktig pådrivande roll för utvecklingen inte minst inom missbrukarvården. Åtskilliga behandlingskollektiv och stiftelse drivna behandlingshem för missbrukare har haft en förnyande och vitaliserande effekt på detta vårdområde.

Den kraftiga ökningen av antalet institutioner som drivs av enskilda och den kostnadsutveckling som kunnat iakttas inger dock oro. Det är betydelsefullt att samhället har kontroll både över vårdresurserna och innehållet i vården. Regeringen har mot denna bakgrund nyligen uppdragit åt socialstyrelsen att skyndsamt analysera utvecklingen i vad avser verksamhet i enskild regi inom missbrukarvården och inom barn- och ungdomsvården. Socialstyrelsen skall därvid analysera för- och nackdelar med den utveckling som skett.

Som framgår av denna redovisning följer regeringen mycket uppmärksamt utvecklingen på området.

Anf. 2 GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Bengt Lindqvist för svaret. Jag vill börja med att kommentera den sista meningen. Där står att regeringen mycket uppmärksamt följer utvecklingen. Det är inte mycket. Om inte regeringen gjorde detta med tanke på hur det faktiska läget är vore det ju skam.

Svaret är en bra redogörelse för hur läget är, men det finns ingenting konkret om vad regeringen har föresatt sig att göra. Detta kommer att föranleda mig att ställa litet fler frågor. Det är allvarligt att det ännu inte kommit fram några konkreta förslag till vad man skall göra.

Läget i kommunerna är katastrofalt. Jag bor själv i Värmdö kommun

utanför Stockholm, där för någon vecka sedan två socialsekreterare fick använda två hela dagar till att ringa runt och försöka ragga fram en plats på en institution för ett barn som skulle omhändertas. Man finkammade hela Sveriges land från norr till söder. Efter två dagar fick man ta det som erbjöds. Det var en plats som kostade 80 000 kr. i månaden. Man hade ingen som helst aning om vad det var för innehåll i den vården, men i ett desperat läge måste man göra på det sättet. Det här är ingenting ovanligt. Detta pågår ute i kommunerna.

Läget är på samma sätt katastrofalt i vad gäller missbruksvården. Vi kunde i dag läsa i tidningen uppgifter om hur många som dör i avvaktan på att få den vård som de har dömts till. Detta är katastrofala rapporter.

Jag vill ställa några mer konkreta frågor. Det finns nu ett delat ansvar mellan kommun och landsting när det gäller att se till det finns missbrukarvård och vård enligt LVU. Enligt vad jag förstått av de diskussioner vi hittills haft i socialutskottet innebär detta i praktiken att ingen tar ansvaret. Man bollar över det från den ene till den andre. Vad skall man göra åt detta mycket luddiga ansvarsförhållande som i dag tycks inverka mycket negativt på vården?

En annan fråga som jag vill ta upp är hur man skall styra innehållet i vården. Hur läget är i dag har framkommit av de möten vi har haft i socialutskottet, där vi hört företrädare för olika parter. Man kan uttrycka det så här: På de behandlingsplatser som i dag finns, och detta gäller framför allt de unga, finns inte de som borde vara där. Detta gör att de ungdomar som borde vara där inte får någon plats. Det handlar främst om de ungdomar som straffar ut sig själva och alltså inte kan vårdas på de hem som finns. Det är ett problem, tycker jag, när man inte har möjlighet att styra innehållet i vården och utbudet. Det är föreståndarna på dessa hem som bestämmer sammansättning i grupper osv. Det gör att man inte har någon kontroll över innehållet i vården, och jag undrar hur man har tänkt sig att lösa detta. De statsbidragsregler som vi har redogjort för här ger, vad jag förstår, inte någon sådan möjlighet att styra innehållet i verksamheten.

Slutligen är det en fråga som statsrådet inte alls har berört i sitt interpellationssvar. Det är problemet med personalen. Det gäller såväl personalen ute på socialbyråerna som personalen på institutionerna, behandlingshemmen och hemmen för vård i boendet. Framför allt har det ju skett en utarmning av metodutveckling på socialbyråerna och i kommunerna, och det har visats ett stort ointresse från politikernas sida att satsa på den här typen av verksamhet. Det gör att man i dag har svårt att göra bra bedömningar och uppföljning av de placeringar som man gör.

Problemen är stora på de offentliga institutioner som finns i dag, eftersom lönerna är låga och personalomsättningen stor. Det är ett tufft jobb, där man får väldigt litet uppskattning. Det gör i sin tur att den personal som vidareutbildar sig går över till de privata behandlingshemmen. Där får de möjligheter att utveckla sig och de får också bättre lön.

Det här är ett av huvudproblemen, tror jag, i den utveckling som vi ser nu med försämring av vårdutbudet. Personalen arbetar under svåra förhållanden och får arbeta för litet med metodutveckling.

Jag undrar utifrån dessa tre punkter hur ansvarsfördelningen mellan kom-

muner och landsting skall tydliggöras och framför allt hur det skall gå till i praktiken för att varje part verkligen skall ta sitt ansvar. Sedan undrar jag över vilken möjlighet som finns att få kontroll över innehållet i vården och hur man har tänkt sig att lösa personalproblemen.

Anf. 3 DANIEL TARSCIYS (fp):

Herr talman! Det är en av paradoxerna i den socialdemokratiska politiken att när det handlar om barnomsorg är det så förbjudet med privat vård och omsorg att regeringen har fått ingripa med ett direkt förbud mot att statsbidrag skall användas till sådan omsorg. När det däremot handlar om barn med problem bedrivs den vården till över 80 % i enskild regi. Statsbidrag utgår som kommunerna kan använda för att bekosta vården. Jag har ibland försökt ställa frågan till biträdande socialministern Bengt Lindqvist varför den här skillnaden tillämpas mellan barnomsorg och vård av barn med problem, och jag har aldrig fått något begripligt svar.

Nu framgår det av Bengt Lindqvists svar till Gudrun Schyman att han egentligen inte heller tycker om den privata vården när det gäller barn med problem. Han är oroad, säger han, över den kraftiga ökningen av antalet institutioner som drivs av enskilda. Jag tror att det här är en ogrundad oro, bl.a. därför att det inte alls pågår någon ökning av antalet platser på privata institutioner. Tittar man på statistiken från 80-talet kan man konstatera att det hela tiden har skett en minskning av antalet privata vårdplatser. Det framgår av den utredning som Bengt Lindqvist nyligen har fått från socialstyrelsen. Det här är alltså en ogrundad oro.

Jag tycker ändå att det är lite avslöjande att Bengt Lindqvist är oroad över det växande utbudet i stället för att som jag vara oroad över det bristande utbudet. Huvudproblemet är att vi har för få platser – inte för många. Huvudproblemet är precis det som Gudrun Schyman säger: Att socialsekreterarna sitter och ringer runt och inte hittar några platser. Borde inte regeringen vara mycket mera oroad över att det saknas platser än att det tydligen, enligt regeringen, har tillkommit för många platser?

Jag måste säga att jag är förbluffad över att Bengt Lindqvist hushallar så illa med sin oro att han är mer bekymrad över att det finns för mycket privata initiativ än över att det finns för litet initiativ både hos privata och offentliga instanser.

Jag kan förstå den synpunkt som framförs i svaret om att kostnadsutvecklingen inger bekymmer. Det gör den. Och det naturliga receptet när man står inför ökande kostnader på en "säljarens marknad", är ju att fundera över hur utbudet av platser kan ökas så att kostnaderna kan pressas ner. Jag är övertygad om att Bengt Lindqvist kan få en del goda tips på den punkten av finansministern, som jag ser här i kammaren. Det är ju genom att få fler intresserade av att ge denna typ av vård som vi kan få ned kostnaderna och dessutom täcka de behov som inte är täckta i dag.

Vi har på den punkten länge framfört en del uppslag som har avvisats av övriga partier i kammaren. Vi har t.ex. sagt att det vore bra att satsa på utbildning av dem som bedriver familjehemsvård. I dag har vi en fullkomligt skandalös brist på fortbildning av denna grupp. Vi har lagt fram ett mycket blygsamt förslag i kammaren om att avsätta någon eller några miljoner kro-

nor till fortbildning av föräldrarna i familjehemsvården. Jag tror att även andra insatser av samma slag skulle kunna uppmuntra flera kloka, engagerade och livserfarna människor att satsa på att ta hand om ungdomar med problem. Det är denna typ av åtgärder vi kan vidta för att öka utbudet av platser så att socialnämnderna och socialsekreterarna runt om i landet inte måste sitta med de problem som Gudrun Schyman nyss beskrev.

Herr talman! Jag vill ställa frågan till Bengt Lindqvist: Är det inte snarare bristen på platser som inger oro än den alltför stora tillgången på platser?

Anf. 4 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Låt mig utveckla några av synpunkterna i mitt svar.

Jag menar att utvecklingen inom detta område, totalt sett, inger oro av det skälet att det finns påtagliga brister som har med själva strukturen på serviceorganisationen att göra. Kommuner och landsting måste i grunden ta det ansvar lagarna ger dem och se till att vårdresurserna finns i tillräcklig omfattning. Man måste se till att den vård som ges, ges på ett tillfredsställande sätt. Och man har naturligtvis också ett ansvar för att den ersättning som tas ut och de kostnader som olika vårdinsatser innebär är skäligen. Detta gäller både den offentliga och den privata sidan.

Den bild jag ser framför mig är att kommuner och landsting inte längre styr tillräckligt över de vårdresurser som behövs och att vårdgivarna därför kan hamna i en besvärlig utpressningssituation. Och vad jag kan förstå av de rapporter jag fått så finns det tendenser till detta. Man är helt enkelt tvungen att utnyttja det som bjuds till det pris som begärs. Det är mot bakgrund av dessa proportioner mellan offentligt och enskilt bedriven vård och behandling som den oro finns som jag nämnde i mitt svar.

Gudrun Schyman menar också att vi gör för litet. Sedan jag tillträdde har vi givit socialstyrelsen i uppdrag att utreda konsekvenserna av den utveckling som har skett i fråga om relationerna mellan privata och offentliga vårdgivare på detta område. Denna utredning skall bedrivas skyndsamt och ges det underlag vi behöver för att kunna ta ställning i frågan.

Den s.k. REBUS-utredningen, dvs. socialstyrelsens utredning kring socialtjänstens funktionssätt, har nu överlämnat sitt betänkande till mig. Detta betänkande innehåller en mängd olika förslag som handlar om tillsyn, om kommunernas sätt att hantera dessa frågor, om brister i kommunernas utredningar, om att beslutsfunktionen knappast borde delegeras från socialnämnden till tjänstemän och om många andra frågor. Att följa REBUS-utredningens förslag på dessa punkter skulle innebära en skärpning av samhällets hållning gentemot denna verksamhet.

Vi håller nu på att studera de olika förslag som har kommit fram, och meningen är naturligtvis att detta så småningom skall leda till åtgärder.

Jag vill i detta sammanhang också nämna den arbetsgrupp, bestående av representanter från socialstyrelsen och de båda kommunförbunden, som gör en riksomfattande inventering av vårdbehoven och utbudet av vårdresurser. Jag räknar med att även denna arbetsgrupp skall lägga fram konkreta förslag till insatser.

Herr talman! Avslutningvis vill jag nämna och påminna om en åtgärd som regering och riksdag har fattat beslut om i detta sammanhang, nämligen den

kraftiga höjningen av de belopp i statsbidraget som går till de slutna verksamheterna, både när det gäller barn- och ungdomsvård och när det gäller missbrukarvård. Detta avspeglar en ambition att få till stånd en tillväxt och en utveckling av antalet platser samt en höjd värdfunktion i fråga om de mest utsatta grupperna. Och jag förstår att det största problemet inom detta område ligger just där.

Anf. 5 GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Jag förstår att Bengt Lindqvist är oroad över den här utvecklingen, och han säger också detta. Det som skiljer Bengt Lindqvist från mig är att jag vill att det skall hända någonting mycket snabbare. När situationen är så akut som nu, när missbrukare som är dömda till vård och behandling – vilket i och för sig är litet märkligt – dör i väntan på att få plats på behandlingshemmen, då kan man enligt min mening inte bara möta detta genom att hänvisa till utredningar.

Situationen ute i kommunerna är nu sådan att en mängd ärenden som har att göra med barn som far illa inte kan behandlas och tas om hand på ett snabbt och effektivt sätt. Socialsekreterarna tvingas nämligen att ägna en stor del av sin tid till att "ragga platser". När det förhåller sig på detta sätt, då är situationen akut. När man tvingas in i en situation där man får lov att köpa en plats som man köper grisen i säcken, utan att veta om platsen har någon som helst effekt av det slag som man vill åstadkomma och om man dessutom måste betala dyra pengar för detta, då är situationen akut. Jag menar att man i detta läge måste göra något i stället för att ha denna avvaktande hållning.

Jag förmodar att det, som Bengt Lindqvist säger, nu skall komma fram konkreta resultat. Det vore ju konstigt om man bara utredde för utredandets egen skull. Vad jag efterlyser är emellertid åtgärder som kan snabba upp processen, åtgärder som kan innebära att någonting radikalt faktiskt händer.

Bengt Lindqvist fortsätter att säga att "kommuner och landsting måste tillse att -- --". Men när de inte gör detta måste man ju åtgärda det på något sätt. Annars kommer vi att stå kvar i den här situationen.

Bengt Lindqvist talade också om statsbidragen, och jag känner till att de har höjts kraftigt, att det är en markering av hur viktiga vi anser dessa frågor vara. Men statsbidragen är inte styrinstrument av det slag som efter vad jag förstår måste till, de styr inte innehållet i verksamheterna. Detta är ett stort problem i dag.

Jag vill också hålla med Daniel Tarschys om att det finns för få platser, att problemet inte är att det finns för många platser eller att det finns för många platser inom privat regi. Problemet är i stället att många av dessa platser inte är bra. Många är bra, det vill jag verkligen erkänna, men det finns också många som inte är bra. Och det finns ingen som har kontroll och ansvar över hur utvecklingen sker i fråga om detta. Det spelar ingen roll om det så finns tusentals platser, om dessa inte är bra, om dessa inte står i relation till det man vill uppnå. Om en placering på en sådan institution, privat eller offentlig, inte resulterar i en förbättring av läget, då är det illa.

Detta är också fallet i dag. Man har i mycket liten utsträckning begrepp

om och kunskaper om vilka effekter dessa olika behandlingsinstitutioner, en del av dem privata, har. Detta är problemet.

Prot. 1989/90:93
26 mars 1990

Svar på interpellationer

Anf. 6 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Jag vill ta upp ytterligare några saker. Gudrun Schyman efterlyste metodutveckling. Låt mig då påminna om att det senaste statsbidraget också innehåller 30 milj. kr. som skall stimulera just metodutveckling och åtgärder som kan höja kvaliteten på detta område.

Gudrun Schyman nämnde också i sitt första inlägg ansvarsfördelningen mellan kommuner och landsting, och det är en intressant fråga. Jag har haft anledning att syssla med den typen av frågor på flera andra områden, och jag kan lova att jag med stor uppmärksamhet skall gå igenom frågan om hur detta samarbete faktiskt fungerar. I fall där ansvarsfördelningen mellan två huvudmän inte har blivit klart uttryckt när det gäller åtaganden och finansiering, löper man alltid, precis som Gudrun Schyman säger, risken att de skyller på varandra. Utvecklingen kommer då att i själva verket stå stilla.

Jag vill också understryka betydelsen av de enskilda initiativ som har tagits på detta område. Jag är övertygad om att den vitalisering av exempelvis missbrukarvården som har ägt rum aldrig hade kommit till stånd utan de enskilda initiativ som har tagits både kollektivt och i stiftelseform.

Det finns emellertid enligt min uppfattning samtidigt i den bild som avtecknar sig ganska typiska tecken på att man på den privata sidan plockar ut de lättare fallen och att också samhället, kommuner och landsting, tappar kontrollen över det ansvar som man har och hamnar i en utpressningssituation. Det är mycket viktigt att vi också kommer till rätta med den typen av problem.

Anf. 7 GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Det är svårt att få någonting konkret ur Bengt Lindqvist i de här frågorna. Jag vet inte riktigt varför. I värsta fall är det ett tecken på att man i diskussionerna på departementet inte ännu har kommit fram till några konkreta förslag. Jag vidhåller att det i så fall är illa ställt, detta med tanke på hur verkligheten och utvecklingen ser ut.

Det hade varit bra om vi hade fått höra någonting om vilka diskussioner man nu för utifrån den rapport som socialstyrelsen ändå har lagt fram nyligen. I denna rapport sägs det klart att politiker och andra beslutsfattare inte tar ansvar, att klyftan mellan socialtjänstens mål och verkligheten är djup, att personalen inte stannar kvar på sina arbetsplatser och att bristen på platser gynnar vad man i rapporten kallar "värdprofitörer".

Denna fråga behöver enligt min uppfattning inte utredas särskilt mycket mer, det är bara att konstatera hur verkligheten ser ut. Det är då märkligt att man inte har några konkreta förslag att komma med i detta läge. Jag vet inte vad Bengt Lindqvist har för tidsperspektiv när han säger att frågorna skall behandlas skyndsamt. Jag vet inte vad "skyndsamt" innebär i regeringskansliet. Jag vet inte vilken tideräkning Bengt Lindqvist går efter, men klockan verkar i alla fall gå långsamt. Jag efterlyser som sagt litet agerande.

Anf. 8 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Det var med häpnad jag hörde statsrådet Lindqvist lovorda de enskilda initiativen som hade bidragit till ökad vitalitet. Det kanske var inledningen till en omsvängning av socialdemokratisk politik på många områden. Men det visade sig att de enskilda initiativ statsrådet talade om var de kollektiva och de som bedrevs i stiftelseform. Jag delar uppfattningen att de spelar en stor roll. Men enligt min uppfattning är de inte de enda enskilda initiativ som vi har nytta av inom barn- och ungdomsvården och missbrukarvården.

När det gäller de andra enskilda initiativen, verkar Bengt Lindqvists huvudsakliga oro vara att det skördas för stora vinster och att det har varit en osund expansion av enskilda initiativ. Jag delar inte den uppfattningen dels därför att det inte har varit någon expansion av de enskilda initiativen – tittar man på antalet platser i enskild regi, finner man att de har minskat konstant under hela 80-talet – dels därför att jag, till skillnad från Bengt Lindqvist, tycker att vi har stor nytta av de enskilda initiativ som finns, av familjehemmen, av enskilt drivna hem för vård och boende, av enskilt bedrivna missbrukarvård. Jag tycker att vi skall lyfta på hatten för den verksamheten.

Vi kan självfallet tycka, och den uppfattningen delar jag, att det tas ut för höga priser för en hel del av denna verksamhet. Men då är det naturliga svaret att försöka se till att utbudet ökar, så att priserna pressas. Fortfarande är huvudproblemet, och jag oroar mig för det, att det inte finns tillgång till god vård i tillräcklig omfattning. Bengt Lindqvist är oroad för att det skördas för stora vinster och att det finns för många privata initiativ på det här området. Jag tycker att det är sorgligt att inte oron kan omfördelas i mera utbudsstimulerande riktning.

Anf. 9 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Jag förbehåller mig faktiskt rätten, Daniel Tarschys, att uttrycka mina egna åsikter. Jag har inte hört mig själv säga något om några oskäligen vårdkostnader som det enda problemet i det här sammanhanget. Vårdkostnaderna är ett problem. Samtidigt är det också ett problem att utvecklingen har blivit sådan att landsting och kommuner förefaller ha tappat greppet över sitt eget ansvar. Det har till en del med utvecklingen av de enskilda initiativen att göra, och det måste vi se allvarligt på.

Jag vet inte vad det är för statistik som Daniel Tarschys lutar sig mot. Sammantaget är det en entydig utveckling när det gäller missbrukar- och barn- och ungdomsvården att de privata alternativen har ökat kraftigt under hela 80-talet. Den exercisen förstår jag mig över huvud taget inte på.

Gudrun Schyman, de tre initiativ som nu är på gång tycker jag ger anledning till vissa förhoppningar om konkreta åtgärder ganska snabbt. Arbetsgruppen med socialstyrelsen och kommunförbundet skall vara klar senast i sommar, och den utredning som vi har satt i gång om effekten av den pågående privatiseringen inom vård- och behandlingsområdet skall vara klar under 1990. Jag hoppas att vi under 1990 skall få se effekten av de statsbidrag som trädde i kraft den 1 januari i år. Jag tycker därför att det är rimligt att tala om skyndsamma åtgärder. Det finns ett visst fog för att påstå att vi har sådana på gång redan i dag.

Andre vice talmannen anmälde att Daniel Tarschys och Gudrun Schyman anhållit att till protokollet får antecknat att det inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1989/90:137 om en förändring av nuvarande spelutbud

Anf. 10 Finansminister ALLAN LARSSON:

Herr talman! Karin Israelsson har frågat statsrådet Åsbrink om regeringen är beredd att ompröva spelformen Längen och liknande spel som lockar till manipulation och dessutom snabbt leder till spelberoende för alltför många.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

AB Tipstjänst har regeringens tillstånd att anordna vadhållning som förutsätter odds som sätts av bolaget. Vadhållningen får anordnas endast i samband med idrottstävlingar. Ett av dessa spel kallas Längen.

Vid några spelomgångar tidigare i år har ett onormalt stort spel förekommit på Längen. Efter vad jag erfarit har Tipstjänst sett över detta spel och vidtagit vissa kontrollåtgärder. Därutöver pågår en utredning om eventuella oegentligheter.

Mot denna bakgrund är det inte aktuellt att nu ompröva Tipstjänsts spel-tillstånd.

Regeringen kommer dock att noga följa utvecklingen av dessa spelformer, och självfallet är det viktigt att Tipstjänst bedriver verksamheten på sådant sätt att allmänhetens förtroende för bolagets verksamhet upprätthålls.

Anf. 11 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på min fråga.

När artiklarna om att spelformen Längen utnyttjas för onormalt höga insatser kom, ansåg jag det vara dags igen att fråga regeringen om synen på spelandet, i detta fall på Oddset. Vadhållning var inte tillåtet i Sverige på detta sätt förrän 1986 då Oddset introducerades. I förljöl omsattes på Oddset ca 675 milj.kr. AB Tipstjänst omsatte totalt ca 5 miljarder kronor. Av dessa anslogs 70 miljoner till marknadsföring. I dag finns det möjlighet att spela på Oddset praktiskt taget var som helst i landet. Nya spelhallar byggs ofta i samband med idrottsanläggningar. Det är en väl decentraliserad verksamhet.

Det är bra att Tipstjänst ser över denna verksamhet, och det är också väl-görande att någon utomstående genomför en utredning av vad som föregått. Jag antar att Tipstjänsts högsta önskan är att rädda sitt ansikte i denna skandal. Som huvudansvarig står dock regeringen som tillåtit denna spelform och som har haft svårt att inse att den har någon nackdel. Jag vill därför fråga om Tipstjänst nu verkligen har regeringens fulla förtroende. Regeringen har

i varje fall inte mitt förtroende när det gäller spel och dobbel om inte någon åtgärd vidtas nu.

Bristen på forskning om spelberoende gör att kunskaperna och förståelsen för problemen också är små. Amerikansk forskning har indelat spelandet i tre former. Till den grupp som ger starkt spelberoende hör bl.a. aktier, optioner, tärningsspel, poker, hästkapplöpning och vadslagning. Däremot ger Lotto, bridge och veckolotteriet mera sällan spelberoende. Vad som kännetecknar de starkt beroendeframkallande spelen är att de kräver stor skicklighet för genomförandet. Det är ofta begåvade, kapabla och kunniga människor det handlar om. Ju närmare tiden mellan insatsen och vinsten är, desto mera beroendeframkallande är spelet. Det är därför oroande att även penninglotteriet och Bellmanlotteriet skall genomföra tätare dragningsstillfällen.

Ju högre frekvens av vinst och möjlighet att öka insatserna desto mera beroendeframkallande. Ju fler möjligheter det finns att spela desto lättare är det att bli spelberoende. Om ett spel är socialt accepterat är det också lättare. Om det skapar en viss upphetsning vid insatsen ökar det också riskerna.

I stort sett alla dessa kriterier uppfylls av Oddset. Därför finns det anledning att vara särskilt vaksam när spelformer av den typen lanseras.

Hur efterlevs åldersgränsen 18 år av ombuden? Man får inte spela utan att direkt betala sin insats. Men enligt de uppgifter jag har fått från spelare får man betala när vinsten fallit ut. Redovisningsintervallerna gör det möjligt för ett spelombud att lämna kredit. Vilka åtgärder skall vidtas för att kontrollera detta?

1979 betonades i lotteriutredningens huvudbetänkande vikten av att det måste förutsättas att samhället vid utformningen av statliga spel och lotterier beaktar risken för sociala skadeverkningar. Detta kan ske genom att man bestämmer högsta tillåtna insats och ser till att barn och ungdom inte på otillbörligt sätt lockas att delta.

Detta har man från statens sida helt glömt bort. Det är en lät-gå-mentalitet som har styrt de senaste årens etableringar av nya spelformer. De nystartade spelformerna har gett betydande tillskott till statskassan, men man har i sin iver helt förbigått de sociala konsekvenserna. Man har inte etablerat något samarbete med personer som är insatta i de sociala skadeverkningarna. Man har inte heller vidtagit åtgärder för att ta reda på de faktiska förhållandena, trots att staten ansvarar för merparten av spelverksamheten i landet.

Om regeringen nu vill göra något konkret för att förhindra att de nu tillåtna spelformerna missbrukas krävs det ökade kunskaper. Det som inträffade i år har gjorts möjligt därför att Tipstjänst inte har insett vilka möjligheter detta spel ger den som vill manipulera. Det kan inte vara rimligt att en och samma person skall kunna bonga in för hundratusentals kronor i ett vadslag. Det borde finnas en spärr för en högsta insats. Om regeringen inte vill dra tillbaka tillståndet för Oddset, anser jag att det bör ställas höga krav på åtgärder som förhindrar manipulationer.

Det är skamligt att staten över huvud taget inte är intresserad av någon form av hjälpinsats. Det handlar dock varje år om drygt 5 miljarder i skattekistan från spelandet. Det är en inkomst som ständigt ökar på bekostnad av många mänskliga tragedier.

Också idrottsrörelsen har skakats av det som skett. Man vill skapa etiska

regler för spelandet och förbjuda spelare att spela på det egna laget. Jag anser detta vara ett riktigt beslut, hur det nu skall kunna efterlevas.

Varför försöker man inte att minska reklamen? Reklamen lockar till ökat spelande. Det finns inte någon möjlighet att värja sig mot den. Stora affischspelare uppmanar ständigt till spelande. Varje tidning har sin spelbilaga och radio och TV ställer villigt upp med påspädning av reklamen. Tipsextra lockar tusentals svenskar att sitta framför TV och följa utdelningen. Det är nog inte så lätt att avstå från spel under dessa omständigheter. Allt sker med regeringens goda vilja. Spelandet ger inkomster, och då spelar det inte någon roll om man går över lik.

Jag vill till sist fråga:

När får spelbolagen styrelserepresentanter som representerar spelberoende, t.ex. forskare som har kunskaper på detta område?

När tänker regeringen kräva att spelbolagen tar hänsyn till de sociala konsekvenser som spelandet medför?

När tänker regeringen ge länkrörelsen för spelberoende stöd?

Vilken forskning ämnar regeringen initiera?

Jag vill också uppmana finansministern att besöka en bingoall. Den 1 januari 1989 ändrades lagstiftningen så att penningvinster tillåts i bingoall, eftersom folkrörelserna har fått stå tillbaka på grund av de statliga spelbolagens ohämmade utveckling. Finansministern skulle då få se den skara av främst äldre kvinnor som hjälplöst satsa den sista slanten av sina pensioner. De enarmade banditerna, som nu är förbjudna, bidrog nog inte med så många offer för spelberoende som just dessa bingoall gör.

Anf. 12 Finansminister ALLAN LARSSON:

Herr talman! Jag skall kort besvara de frågor som Karin Israelsson ställde till mig.

Tipstjänst har vidtagit åtgärder. Mot denna bakgrund ger det inte mig eller regeringen anledning att för närvarande vidta några ytterligare åtgärder.

När det gäller de sociala konsekvenserna av spelandet pågår det ett forskningsarbete, vilket tidigare har varit uppe till diskussion i denna kammare, och det finns planer på att anslå ytterligare medel till detta projekt, som kommer att vara klart i höst. Det finns anledning att då återkomma och dra slutsatser av detta arbete.

För dagen finns det inget mer att tillägga. Vi bör därför avvakta tills vi får de kunskaper som detta forskningsprojekt avser att ta fram.

Anf. 13 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Finansministern gjorde ett tillägg till sitt interpellationssvar. Tipstjänst har tydligen vidtagit en och annan åtgärd som gör att regeringen är nöjd med den verksamhet som Tipstjänst bedriver.

Jag hoppas att regeringen går vidare när det gäller styrelsens sammansättning och ser till att man får med representanter som kan bevaka de sociala konsekvenserna av ett utökat spelande.

Jag hoppas också att regeringen tar sitt ansvar när det gäller konsekvenserna av det stora spelande som nu förekommer i Sverige. Det kan väl inte vara regeringens vilja att människor i första hand skall sysselsättas med spe-

lande. Detta påminner mig om Orwells roman där man förhindrade människor att utöva demokrati genom att intressera dem för ett världslotteri – en verksamhet som Storebror hela tiden kunde hålla uppsikt över.

Vi i Sverige befinner oss nästan i samma typ av situation. Snart är Sverige bland de främsta länderna när det gäller spelutbud, och det sker ju på bekostnad av andra verksamheter. Regeringen är tydligen nöjd med nuvarande situation, vilket förvånar mig.

Den forskning som har initierats är inte speciellt omfattande – det rör sig om ett forskningsprojekt i Huddinge. Det är bra att projektet har kommit till stånd, men det har tagit väldigt lång tid, och man har nöjt sig med ett forskningsprojekt i taget. Resultatet av detta forskningsprojekt kommer snart att redovisas.

Jag är glad över att det kommer att anslås ytterligare medel, men jag är förvånad över att det har dröjt så länge, innan regeringen har tagit itu med dessa problem. Problemen har inte varit okända för regeringen. Det borde ha gjorts betydligt mera och då hade vi också sluppit ifrån en del av de konsekvenser av spelet som vi i dag ser.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1989/90:125 om samlevnadsfrågor i skolorundervisningen

Anf. 14 Statsrådet GÖRAN PERSSON:

Herr talman! Viola Claesson har i en interpellation frågat utbildningsministern om han är beredd att arbeta för en obligatorisk undervisning i samlevnadsfrågor på alla linjer i gymnasieskolan. Hon har också frågat om jag vill medverka till att alla landets lärare får stöd och vidareutbildning i samlevnadsfrågor.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Viola Claesson tar upp frågan om behovet av undervisning och lärarfortbildning i sex och samlevnad utifrån uppgifter om att en föreläsare i en gymnasieskola skall ha uttalat sig på ett diskriminerande sätt om homosexualitet.

När det gäller undervisning i sex och samlevnad är svaret att sådan enligt läroplanen är obligatorisk på alla linjer i gymnasiet. Samma krav på att temat tas upp gäller för övrigt redan för grundskolan.

Som stöd till lärarna att ge en allsidig belysning av frågan har skolöverstyrelsen (SÖ) nyligen gjort ett fortbildningsmaterial om bl.a. homosexualitet. Vidare förbereder skolöverstyrelsen och socialstyrelsen en lärarhandledning om homosexualitet. Vad Viola Claesson efterlyser är alltså just på väg.

Anf. 15 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Jag önskar att vi hade ett samhälle där alla unga människor fick chans att utveckla ett rikt kärleksliv. Men samhällsklimatet är hårt. Många drabbas av kärlekslöshet och prestationsångest. Till detta kommer rädslan för aids, ho-

ten mot miljön och mycket annat som känns allvarligt och tungt. Självordsfrekvensen bland ungdomar är hög. Föraktfulla påståenden om sex och samlevnad förändrar inte situationen.

Det är särskilt viktigt att unga homosexuella får stöd för sin identitet och personlighetsutveckling. Om någon tillåts att sprida vanföreställningar till ungdomar skapar detta ångest. Det är svårast för ungdomar som saknar egna erfarenheter, men som har desto större behov av att befrias från de skuld-känslor som fördomarna skapar.

Utgångspunkten för min interpellation är ett exempel från en skola i Dalarna. En person, som titulerar sig själv för själasörjare och terapeut, har gjort reaktionära uttalanden om homosexuella. Inför gymnasieelever i Hedemora varnade mannen för risken att människor kan bli "offer för de homosexuella". Jag anser att det är ett avskyvärt och förnedrande uttalande som måste bemötas.

Man kan säga att det i vårt samhälle råder ett heterosexuellt kärleksmonopol. Samhället och de flesta enskilda förväntar sig, kanske utan att ens fundera eller reflektera över det, att alla andra är heterosexuella.

Homosexualitet osynliggörs. Ungdomar får sällan höra eller läsa om homosexuell kärlek eller om parförhållanden mellan två tjejer eller två killar. Men osynliggörandet betyder inte att den homosexuella kärleken inte finns: 5–10 % av befolkningen beräknas vara homosexuell.

Jag tycker det är bra att jag har fått ett så positivt svar från utbildningsministern. Just det stöd till lärarna som jag har efterlyst tycks alltså vara på gång. Fortbildningsmaterialet är tydligen färdigt. Det handlar bl.a. om homosexualitet. Så förbereder också SÖ och socialstyrelsen en lärarhandledning om homosexualitet. Var och en förstår att det är särskilt viktigt, eftersom det kan se ut och låta som det gjorde på skolan i Hedemora.

Låt mig då återgå litet grand till det som hände i Hedemora. Bakgrunden till den nämnde föreläsarens skrämselpropaganda har kommit fram i olika intervjuer som han har gjort. Det som har kommit fram i tidningarna har inte heller dementerats.

Den man som har talat inför eleverna anser att homosexualitet är en sjukdom, att denna s.k. sjukdom kan liknas vid cancer samt att han har "botat" homosexuella. Föreläsaren, som anlätts av studierektorn med hjälp av kyrkan, har inte dementerat sina omdömen som återgetts i dalatidningarna. Exemplet från Hedemora är upprörande och beklämmande av flera skäl.

Ingen i ansvarig ställning på det aktuella gymnasiet har analyserat eller offentligt bemött vanföreställningarna. Tvärtom har de ansvariga attackerat dem som har gjort referat av föreläsarens påståenden i massmedia. Därför skulle jag vilja fråga utbildningsministern: Anser Göran Persson att ett sådant beteende som jag har beskrivit stämmer med läroplanens krav på objektivitet? Tycker Göran Persson att ämnet homosexualitet i det här fallet har fått en allsidig presentation? Vad skall man göra om man nu inte vågar ta steget att bojkotta den här typen av föreläsare? Vad skall man göra, Göran Persson, för att ändå på något sätt förebygga eller t.o.m. stoppa den här typen av agerande och farliga, skulle jag vilja säga, utspel som här har skett?

Anf. 16 Statsrådet GÖRAN PERSSON:

Herr talman! Låt mig börja med att instämma i Viola Claessons inledning. Jag tycker att det är en bra sammanfattning av det samhälle som vi alla bör arbeta mot. Det är viktiga, oerhört stora och svåra frågor som skall avhandlas under en mycket känslig period av barns och ungdomars utveckling. Skolan har naturligtvis mot den bakgrunden ett mycket stort och tungt ansvar. Jag upplever att skolans personal tar detta ansvar på ett mycket bra sätt. Dock är det naturligtvis nödvändigt om man exempelvis skall bemöta den typ av påstående som Viola Claesson refererar från ett gymnasium i Dalarna, att också lärare och skolledare känner sig säkra, att de har stöd från uttalanden av exempelvis skolöverstyrelse, riksdag och regering samt att de har stöd från en pedagogisk handledning för hur man hanterar den typen av situationer. Det är bra att sådana här misstag kommer upp till diskussion och debatt.

Nu har jag svårt att uttala mig om ett enskilt fall, för där kan jag precis som Viola Claesson bara gå på tidningsuppgifter. Då löper man naturligtvis den risken att inte hela frågan har behandlats på heltäckande sätt. Därför vill jag inte uttala mig exakt om vad som hände och exakt vad föreläsaren sade. Men om någonting sådant skulle ha framförts är det oerhört viktigt att de som ansvarar för skolans verksamhet ser till att balansera och lägga till rätta, för den typen av påstående får inte stå oemotsagda.

Jag kan passa på tillfället att säga att jag i anslutning till interpellationen har blivit uppvaktad av RFSL, som arbetar framgångsrikt med dessa frågor. RFSL har uppmärksammat mig på att det i de läromedel som vi använder i såväl grundskolan som gymnasieskolan finns felaktigheter och brister som vi snarast bör rätta till. Mot den bakgrunden kommer regeringen att ge i uppdrag till statens institut för läromedelsgranskning att se över de läroböcker som vi använder för att se om det kan göras förbättringar. Uppenbart är att vi har en hel del kvar att rätta till och bör granska detta närmare.

Herr talman! Jag avstår från att gå in i det enskilda fallet. Jag konstaterar att vi i skolan ser seriöst och allvarligt på den här frågan. Det är ett svårt och komplicerat område. Skolan har ett tungt och stort ansvar här. Vi gör vad vi kan för att stötta lärarna. Vi avser också att se över läromedlens sakliga innehåll på denna punkt.

Anf. 17 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Det gläder mig att Göran Persson också har haft kontakt med RFSL. Det hade jag också direkt efter det att det blev känt vad som hade hänt på gymnasiet i Hedemora, framträdandet av den s.k. själasörjaren. Jag kan berätta – utbildningsministern känner nog till det vid det här laget – för andra att RFSL reagerade precis lika hårt som jag och tyckte att sådana här reaktionära uppfattningar och fördomar inte skall spridas i skolan.

Vpk har sedan länge hävdat att samhället måste ta det avgörandet steget för rättslig likställdhet mellan hetero- och homosexuella. Frågan har varit om klimatet skall utvecklas i reaktionär eller progressiv riktning när det gäller sexualpolitik och människosyn. Det är mycket glädjande att socialstyrelsen diskuterat utifrån samma progressiva grundsyn som vi gör i vpk. Det är

också hög tid att ansvariga för skolan på olika nivåer ser om sitt hus. Som RFSL har påpekat för utbildningsministern finns det verkligen anledning att göra detta också därför att materialet har stora brister. Det behövs sakkunnighet och direkta anvisningar i stället för att överlämna samlevnadsfrågorna till lärarnas personliga bedömningar.

Om det är så som det har varit på gymnasiet i Hedemora att det på en skola finns en dogmatisk grupp kyrkligt aktiva som backar upp och släpper fram en fördomsfull föreläsare, orkar inte de lärare som skulle vilja, ge en annan syn. De orkar kanske inte göra något om de inte får stöd från samhället.

Jag har förstått att Göran Persson och jag är överens om det mesta vi har diskuterat i dag. Det lovar ganska gott för framtiden, inte minst den kontakt som utbildningsministern har haft med RFSL. Jag tror också att vi kan vara överens om att de flesta skolledningarna och lärarna har mer insikt och känsla för frågor om sex och samlevnad än vad Hedemora har haft. Just det exemplet är ett skräckexempel. Men för att radikalt ändra felaktiga attityder behövs med det utgångsläge som vi har i dag mycket bättre insatser. Vi kan hoppas på det.

Det här har varit en principiell debatt, Göran Persson, även om utgångspunkten var exempel från en enskild skola.

Anf. 18 Statsrådet GÖRAN PERSSON:

Herr talman! Jag tycker det är värdefullt att vi här i riksdagen kan föra diskussionen om dessa frågeställningar utifrån de principiella utgångspunkterna. Jag är också glad över att Viola Claesson och jag har den typen av samsyn på de principiella frågeställningarna som vi har. Denna uppfattning om sex och samlevnad är säkert också allt vidare spridd i samhället. Det är en kamp som måste föras också i det avseendet, och den kampen förs framgångsrikt av väldigt många vuxna tillsammans med tonåringar och uppväxande barn.

Mot denna bakgrund är jag hoppfull inför framtiden.

Däremot vill jag återigen understryka att jag i mitt svar har avstått från att värdera något av de som hänt i Hedemora gymnasieskola. Dessa händelser äger jag nämligen ingen kännedom om.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1989/90:124 om de turkiska kurderna

Anf. 19 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Jan-Olof Ragnarsson har mot bakgrund av den kurdiska minoritetens situation i Turkiet ställt fyra frågor till mig. Han frågar hur många avvísningar och utvisningar av asylsökande kurder från Turkiet som har verkställts till hemlandet under 1989. Han frågar vidare om det finns exempel på att asylsökande kurder från Turkiet avvisats eller utvisats från Sverige, vilka har åberopat att de varit fängslade och/eller torterade på grund av aktiviteter för den kurdiska minoriteten och befunnits trovärdiga av svenska

myndigheter. En tredje fråga är om jag känner till några fall av asylsökande kurder från Turkiet som avvisats eller utvisats från Sverige till hemlandet och som råkat illa ut efter hemkomsten.

Jan-Olof Ragnarsson frågar också vilken roll Sverige kommer att ha i samband med Europarådets hearing i vår om de mänskliga rättigheterna i Turkiet. Jan-Olof Ragnarsson och jag har kommit överens om att denna fråga skall besvaras i annat sammanhang.

Av flera skäl kan jag inte besvara den första frågan. Ett av skälen är att vi inte registrerar etnisk tillhörighet i asylärenden. I sådana ärenden registreras medborgarskapet. En kurd från Turkiet registreras som medborgare i Turkiet. Att sökanden är kurd kan endast framgå av handlingarna i det enskilda ärendet.

Jag kan inte heller besvara frågan om hur många avvisingar eller utvisningar som verkställs till Turkiet.

Frivillig återresa sker i en hel del fall, och regeringen har numera även utökat möjligheterna att bistå asylsökande med reskostnaderna. Det förs inte någon statistik över dem som själva väljer att lämna Sverige och vart de reser.

Hos de olika polismyndigheterna i landet finns ärenden som rör avlägsnande tvångsvis, men någon sammanställning av dessa med angivande av verkställigheterna görs inte.

Det helt övervägande antalet beslut om avlägsnande fattas av regeringen, eftersom så gott som samtliga invandrarverkets beslut i dessa frågor överklagas. Beslut om avlägsnande sänds till olika polismyndigheter för att dessa skall tillse att verkställighet sker.

När det gäller avlägsnandebeslut som rör turkiska medborgare kan vissa uppgifter lämnas över antalet beslut. De flesta av dessa beslut innebär avlägsnande till hemlandet. Regeringen beslutade under januari 1990 om avlägsnande av turkiska medborgare i 17 fall. Som jämförelse kan anges att under november 1989 var motsvarande antal 55. Antalet utvisade turkiska medborgare är dock större i februari 1990 än i januari, nämligen i 79 fall.

När det gäller Jan-Olof Ragnarssons andra fråga är mitt svar att jag självfallet inte känner till att någon som åberopat tortyr eller annan omänsklig behandling skulle ha avvisats eller utvisats i de fall uppgifterna bedömts vara trovärdiga. De skulle ju i så fall ha beviljats uppehållstillstånd.

Jan-Olof Ragnarsson tredje fråga är om jag känner till några fall av asylsökande kurder från Turkiet som inte fått stanna här och som råkat illa ut efter hemkomsten.

Såvitt jag vet har inte någon råkat illa ut på grundval av de påståenden som förelegat i ett enskilt ärende. I de fall det har kommit till vår kännedom och eftersom vi alltid följer upp detta, vet jag att det har hänt att personer har gripits och förhörts, men det har varit av andra skäl än de som åberopats för ansökan om asyl i Sverige.

Anf. 20 JAN-OLOF RAGNARSSON (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka invandrarministern för svaren på de frågor jag ställt angående de turkiska kurderna.

Docent Sten Jakobsson, rättsläkare vid Karolinska institutet, skrev i somras följande i Amnestybulletinen.

”Kaffet som jag dricker är starkt och rykande varmt. Just gol göken i öster – östergök är tröstergök – kan det innebära en tröst inför dagens arbete? Jag har lovat fyra kurder från flyktingförläggningen i Jämtland att komma ned till arbetet på Karolinska och bli undersökta för sina misstänkta tortyrskador.

Enligt advokaterna har samtliga bedömts 'som icke trovärdiga' och 'väsentligen lämnat överdrivna uppgifter' vid polisförhören. De har samtliga utvisats av såväl invandrarverket som slutligen av regeringen. – – –

Då jag möter dem kl. 10.00 på Karolinska är de – – – klart spända och nervösa men samtidigt ser jag en glimt av hopp i deras ögon.

Kl. 18.00 kan vi summera en noggrann genomgång av samtliga patienter. Det visar sig att alla har tydliga tecken på tortyr/misshandel och samtliga har varit gripna, fängslade, på grund av sin frihetskamp för den kurdiska nationaliteten inom Turkiet. Ingen av dem har gjort motstånd; de har endast bedrivit propaganda, delat ut flygblad och samlats till möten samt firat kurdernas nationaldag; dvs. de har använt sig av den frihet som enligt FN-stadgan tillkommer varje människa i hela världen.”

Invandrarministern säger i sitt interpellationssvar att det är självklart att ingen asylsökande kurd från Turkiet har utvisats eller avvisats från Sverige som trovärdigt åberopat tortyr eller annan omänsklig behandling.

I själva verket ställer invandrarverket och regeringen fullständigt orimliga beviskrav på dem som söker asyl. Det åligger inte den som söker asyl att bevisa att han eller hon kommer att förföljas i hemlandet. Om han eller hon hyser välgrundad fruktan för detta skall asyl beviljas.

Jag skall ge ett exempel på beslut från invandrarverket som helt klart strider mot svensk lagstiftning och mot flykting- och tortyrkonventionen.

En kurd från Turkiet – vi kan kalla honom M – som sökt asyl i Sverige har berättat om hur han under två veckors tid i maj 1986 utsatts för ohygglig tortyr av turkisk polis. M tvingades också äta något fast, köttliknande ämne av vilket han kräktes.

Docenten i rättsmedicin, Sten Jakobsson, har i ett rättsintyg i maj 1989 avgivit följande utlåtande.

Patienten M har uppgivit att han utsatts för tortyr.
att objektiva fynd påvisats –
dels ärr på höger främre fotknöl,
dels ärr i vänster handflata,
dels pigmentförändringar på hudkostymen vilka inte kunde tolkas –
att hans berättelse är synnerligen ovanlig,
att just dess ovanlighet gör att läkaren känner sig övertygad om att han utsatts för de övergrepp som han anger.
att han således enligt docentens bedömning har utsatts för tortyr av den typ han uppgivit.

Intyget är skrivet den 8 maj 1989 av Sten Jakobsson, docent i rättsmedicin.

Statens invandrarverk säger i sitt yttrande över ärendet att invandrarverket ej kan finna det styrkt att de av M uppvisade skadorna skulle ha uppkommit genom tortyr och förordar därför att han utvisas till Turkiet.

Var och en som sysslat med flyktingfrågor eller flyktingrätt vet att det för flyktingskap inte krävs bevisad politisk förföljelse utan enbart välgrundad fruktan för förföljelse. Men även om det ställs krav på att förföljelsen måste bevisas är det helt sanslöst att påstå att bevisen inte har säkerställts. Jag har även bildbevis på detta fall med mig. Min fråga till invandrarministern är: Hur stor skall trovärdigheten vara för att någon skall beviljas asyl i Sverige när tortyr återopas? Detta tycker jag är en viktig principiell fråga. Jag har tagit upp detta fall eftersom jag vill komma till principfrågan, nämligen frågan om trovärdigheten och hur den bedöms. Jag anser nämligen att detta strider mot FN:s konvention mot tortyr.

Anf. 21 BERITH ERIKSSON (vpk):

Herr talman! Regeringens kunskap om situationen i de olika länderna är utomordentligt viktig, eftersom så många ärenden överklagas och det därmed blir regeringen som skall avgöra dessa.

Möjligheterna för regeringen att skaffa sig kunskaper är naturligtvis goda, och jag har ingen anledning att ifrågasätta invandrarministerns kunskaper när det gäller situationen för kurder i Turkiet. Men om invandrarministern har samma kunskaper som jag och de andra som debatterar här i kammaren i dag, är det för oss en gåta att invandrarministern kan skriva i avslag på ansökningar att man inte kan sätta tilltro till dokumenterade skador av tortyr, berättelser om byvaktssystemet och vad det innebär, berättelser om att personer som inte varit politiskt aktiva ändå varit fängslade kanske i stället för en bror eller en far, att hustrur och mödrar har blivit fängslade i stället för sina makar eller sina fäder och att hela byar utsatts för en systematisk förföljelse för att invånarna skall tvingas flytta från området. Att invandrarministern kan skriva att man inte kan sätta tilltro till dessa berättelser eller att det inte kan bevisas att någon har blivit torterad är faktiskt en gåta för oss.

Många av de kurder från Turkiet som söker asyl är uppenbart konventionsflyktingar av politiska eller etniska skäl.

Det är även olyckligt att det i statistiken inte anges vilka av de turkiska medborgarna som är kurder. Det skulle vara en mycket god information och en god grund för oss i arbetet för kurdernas mänskliga rättigheter, som det finns ett riksdagsbeslut på att vi skall arbeta med.

Jag vill fråga invandrarministern om hon inte anser att det vore av värde att det fanns en sådan statistik.

Invandrarministern försäkrar att det inte finns några indikationer på att återvändande kurder rådar illa ut efter hemkomsten. Jag vill starkt ifrågasätta detta, eftersom det är utomordentligt svårt för utomstående, även för journalister, att ta sig in i de kurdiska provinserna. Därför är det utomordentligt svårt att följa upp vad som händer en person som inte har blivit anhållen direkt på flygplatsen. Men vad som bl.a. har kommit till vår kännedom är att engelska läkare slår larm om att man nu får ta emot kurder till England som tidigare har blivit utvisade från Sverige och nu söker asyl i England och att dessa personer har färska tortyrskador som de bevisligen fått under mellantiden.

som är till äminnelse av Halabja-offren 1988, och den 21 mars som är kurder-
nas nationaldag. Under dessa dagar har stora oroligheter utlösts i de kur-
diska provinserna. Newros har firats på praktiskt taget alla platser i Kurdis-
tan. Rapporterna om de senaste dagarnas händelser är många. Jag har fått
mina rapporter från BBC, turkiska tidningar och från radion.

Jag skall ge några exempel på vad som har hänt. Enligt BBC var det den
23 mars en demonstration med ett hundratal barn i åldrarna 9–10 år i Kizil-
tepe. Vid demonstrationen körde militärfordon rakt in i demonstrationstå-
get och misshandlade barnen.

40 barn i 12–18-årsåldern är fängslade i Diyarbakir. Och i Zizre har det
pågått stora demonstrationer med upp till 5 000 personer i flera dagar. Man
räknar med att 30 000 personer har varit ute på gatorna i Diyarbakir. Vid
demonstrationer och begravningar skjuter militären rakt in i demonstra-
tions- och begravningståg.

Situationen i den kurdiska delen av Turkiet är i dag utomordentligt allvar-
lig. Jag anser att det är helt otänkbart att skicka kurder tillbaka dit. Jag har
exempel på människor som kan berätta hur deras fäder, bröder eller mam-
mor i dagarna har blivit fängslade på grund av att de har demonstrerat. Det
är alltså inte bara politiskt aktiva människor som blir fängslade och torterade
i Turkiet.

Anf. 22 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Situationen i Turkiet är precis så svår som framgår av samtal
med flyktingar därifrån. Uppgifterna överensstämmer med vad som har rap-
porterats av mänskliga rättighetsorganisationer, tidningar och advokater.
Det överensstämmer också med olika officiella meddelanden. Att situatio-
nen är och har varit grym och omänsklig med inslag av folkmord i både Iran
och Irak börjar gå upp för västländerna. Dödsbombningar med gas i Irak,
fängslande av barn som har försvunnit, barn som har kommit tillbaka som
lik, massdeportationer och tvångsförflyttningar har förekommit. I Iran har
tusen och åter tusen människor avrättats. Men situationen skiljer sig knap-
past åt på några väsentliga punkter från den i Turkiet. I flyktinglägren i
Mors, Diyarbakir och Kiziltepe har invånarna förgiftats med bröd som har
innehållit gift. Detta har bevisats genom att man har fått tag i bröd och ge-
nom de symptom som människorna på sjukhusen har haft.

Det förekommer tvångsförflyttningar även i Turkiet. Tre mil från gränsen
till Syrien och Irak tvångsförflyttas invånarna. Jag har exempel från 112 byar
i Hakkari, som ligger i sydöstra Turkiet.

Berith Eriksson berättade om de demonstrationer som pågår just nu och
där mord förekommer. I stad efter stad med undantagstillstånd förekommer
det demonstrationer och fängslanden. De som är PKK-are, dvs. de som sym-
patiserar med fronten, eller som bara bor i dessa byar är hotade till livet. Jag
har 30 exempel på fångar som inte är kurder men för vilka Amnesty Interna-
tional vill ha blixaktioner på grund av att dessa människor hotas av tortyr.
Tortyr sker mest under de första 24 timmarna efter gripandet, innan de får
ett biträde, men ibland pågår denna tortyr upp till 30 dagar. De som drabbas
av detta tillhör olika oppositionsgrupper.

Den 11 augusti 1989 – jag tar detta exempel för att visa att det här inte är

något som händer bara nu – sköt en militär grupp utan förvarning mot en bil. En person i bilen dödades och de andra skadades. De skadade personerna fick efter händelsen skriva under ett papper på vilket det stod att det var PKK som hade skjutit mot bilen, trots att det var militärer som hade gjort det. Dessa personer hotades med att de annars skulle bli skjutna. På det sättet går det ut uppgifter om vad PKK gör mot sitt eget folk. Det har hänt flera gånger att militärer har gjort sådana här saker och sedan tvingat människor att skriva under papper.

År 1989 trakasserades en bröllopskara av 20 soldater. De tvingade människorna att lägga sig ner, de sköt ihjäl några stycken, de tvingade folk att klä av sig nakna och sade att de inte känner mer när de dödar dessa människor än när de dödar hundar. Sådana här saker förekommer i Turkiet. I de flesta fall gäller det kurder.

Sedan vill jag komma fram till hur man skall göra i Sverige. Vi har många gånger talat om att man skall föra en sådan utrikespolitik att man minskar behovet av flykt. Sverige är dock ett litet land, och vi kan kanske inte åstadkomma underverk. Vi kan emellertid arbeta för det. Vi skall också hjälpa flyktingar i de stora flyktinglägren.

Ytterligare ett område är asylpolitiken, flyktingpolitiken. Det är viktigt att vi verkligen tar hand om de folkspillror som kommer till vårt land.

Det lär vara möjligt att få reda på vilka personer vi har utvisat. Man har en särskild knapp på invandrarverket som man trycker på för att få fram språkgruppen. Språket när det gäller kurder är förstas kurdiska. Det kan hända att en del kurder talar turkiska också, men man får i alla fall fram de flesta på det där sättet.

Man har också fängslat en man som heter Ismail Besikci. Han är turkisk författare, men har skrivit och forskat om kurderna. Han har varit fängslad i många år tidigare. Nu har han återigen blivit fängslad, efter sin senaste bok. Sverige borde komma med en protest.

Cedri, som arbetar internationellt för flyktingar som inte behandlas rätt och som tar upp asylfrågor som inte behandlas på rätt sätt, har tidigare inte brytt sig så mycket om Sverige, eftersom Sverige i stort sett har haft en bra och generös flyktingpolitik. Det har nu förändrats, och Cedri intresserar sig mera för Sverige.

I dag använder man "icke trovärdig". Det är således en omvänd bevisföring. Flyktingen skall bevisa att han har varit eller kommer att utsättas för förföljelser. Det är naturligtvis oerhört svårt. Till hjälp har man läkare och psykologer som kan se i vilken status människan befinner sig, och man har advokater som skall följa lagarna. Alla dessa yrkesutövare har en lång och god utbildning. De avlägger sina läkareder och advokateder. Här misstror man även deras arbetsutövning när en läkare eller en psykolog skriver att en människa har varit utsatt för tortyr eller att ett barn mår mycket dåligt. Man borde verkligen ifrågasätta om man kan tvivla på deras ord. När blir det vår egen tur att inte bli trodda, eller våra advokaters eller läkares tur?

Anf. 23 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Får jag börja med att kommentera en av de saker som Ragnhild Pohanka tar upp. Hon tar upp väldigt mycket som inte direkt faller under det som interpellationen i dag handlar om.

Jag känner emellertid inte alls igen uppgiften att det skulle gå att trycka på en knapp vid invandrarverket för att få fram en språkgrupp. Det har funnits många önskemål om att vi i någon folkbokföringsomgång skulle försöka få fram språkgrupper. Det har helt enkelt inte funnits sådana uppgifter.

Jag tror att det är utomordentligt viktigt att understryka att vi faktiskt inte registrerar människor på någon annan grund än medborgarskap och att vi således inte ägnar oss åt någon form av registrering som kunde uppfattas som att vi registrerar efter t.ex. ras eller annan tillhörighet.

Till Berith Eriksson vill jag säga att vi många gånger här i kammaren har diskuterat situationen för kurderna i Turkiet. Jag tror att det finns få länder som vi på detta sätt så noga försöker följa utvecklingen i när det gäller de mänskliga rättigheterna. Det har olika orsaker, inte bara att vi har ett stort antal asylsökande, framför allt kurder.

Jag tycker att det är viktigt att också papeka att till den kunskapen naturligtvis hör att det finns skäl att ta hänsyn till från vilka provinser eller delar av Turkiet som de asylsökande kommer. Vi har väl alla den kunskapen att repressionen kan vara starkare på vissa håll.

En ytterligare kommentar till Berith Eriksson blir att skulle det finnas den kunskap i England som hon åberopar och som jag inte har hört talas om, nämligen att det enligt engelska läkare kommer folk med färskta tortyrskador, folk som en gång har varit i Sverige, vill vi självfallet få reda på det. Jag hoppas att vi får ta del av den kunskapen och får veta vilka människor det handlar om. Jag vet inte hur många gånger jag har understrukt här i kammaren, att om man känner till ärenden där man tror sig veta att människor har utsatts för förföljelse eller fängslande och tortyr vid återkomsten, vill vi försöka följa upp dem. Därför vill vi få reda på sådant. Att försöka följa upp dessa fall är en viktig del av det som vi arbetar med.

Jan-Olof Ragnarsson, det är självfallet utomordentligt grannlaga och viktiga överväganden som man gör när man bedömer trovärdigheten och graden av förföljelse och vad en person riskerar när denne kommer tillbaka. Det vill till att man tar hänsyn till alla de omständigheter i de enskilda ärenden som finns med. Jag kan försäkra att det går till så och att det sker en mycket noggrann prövning. Vi har en lång kedja av möjligheter att pröva detta i flera omgångar, möjligheter som vi tillskapat genom den svenska lagstiftningen.

I denna kedja finns många tillfällen att anföra och visa att man vill åberopa att man har utsatts för skador till följd av tortyr. Det första tillfället är naturligtvis vid polisutredningen. Man kan ha full förståelse för att människorna inte genast är beredda att berätta om dessa upplevelser. Ytterligare tillfällen kommer när ombudet gör sin inläga, när invandrarverket fattar sitt beslut, vid överklagande till regeringen, i det yttrande som ombudet har möjlighet att ge till regeringen inför regeringsbeslutet och slutligen anförs det ibland i samband med verkställigheten av beslutet.

Om en sådan uppgift kommer fram först i samband med verkställigheten av beslutet, ställer man sig självfallet frågan varför den i så fall kommer fram i ett sådant sent skede. Jag vill understryka att det finns full förståelse för att det i ett tidigare skede kan finnas förklaringar till att man inte har berättat om dessa upplevelser och att man är tveksam till om man över huvud taget

skall lämna ut dessa uppgifter och anföra tortyr. Det kan ligga i själva tortyrens natur att man inte orkar med att i förstone berätta om sådana traumatiska upplevelser. Däremot har jag litet svårt att förstå att ärendet skall behöva gå så långt som till dess slutgiltiga möjlighet till verkställighet innan man berättar en sådan sak, som ombudet borde ha kunnat göra klart för den sökande är så viktig att den kommer med i bedömningen.

Anf. 24 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Jag vill tacka för den upplysning som gavs när det gäller invandrarverket. Jag sade vad jag har hört – men det kan ju vara fel. På den andra punkten har jag väl underbyggda uppgifter, så jag trodde att det skulle stämma i det avseendet.

Jag menar att man ofta på ett tidigt stadium får läkarintyg om tortyr. Men då står det "icke trovärdigt". Man bryr sig inte om vad läkarna säger eller att uppgifterna överensstämmer med de faktiska förhållandena. Men det som vi kan se hos en person överensstämmer med den redogörelse som skrivits när det gäller tortyr.

Man får kanske inte dessa uppgifter av polisen, som invandrarministern sade, men väl i ett senare skede i invandrarverkets utredning. Men då står det, som sagt, "icke trovärdigt". Jag har läst tillräckligt många sådana besked för att veta vad jag talar om. Det står nämligen nästan alltid "överdrivet" eller "icke trovärdigt", trots att ganska svåra tortyrskador kan påvisas.

Jag har fått se tio avidentifierade handlingar från Östersunds lasarett. Det rör sig här om tortyr. Det handlar alltså om människor som anses ha utsatts för tortyr. Men alla dessa är utvisade. Jag vet inte om de här människorna är kvar i Sverige. Jag kan ju inte kontrollera uppgifterna, eftersom dessa människors papper inte är tillgängliga.

Det finns också handlingar med uppgifter om familjer med små barn. Enligt dessa uppgifter har både man och hustru blivit torterade. Det finns flera läkarintyg och intyg från psykologer, intyg som visar hur illa barnen i dessa familjer mår. Men man tar inte hänsyn till dessa fakta. Det anses inte finnas några skäl för att inte skicka hem dessa människor, dvs. skicka dem till trakter där förhållandena är allra värst.

På invandrarverket och arbetsmarknadsdepartementet har man tydligen inte tagit del av de uppgifter som återfinns i olika läkarintyg eller i de handlingar som advokaterna har fått fram. Man tar inte till sig dessa fakta. Vad skall då göras för att man skall tro på dessa människor? Det gäller ju att bevisa att uppgifterna är trovärdiga. Man måste tro på vad advokater, läkare, psykologer och flyktingarna själva säger. Det åligger inte en flykting att bevisa hur det förhåller sig. Jag anser att det är mycket allvarligt att flyktingar och asylsökande betraktas som kriminella eller som lögnare och att de således inte anses vara trovärdiga.

Jag tycker att det är mycket allvarligt att en sådan människosyn förekommer när det gäller svenskt rättsförfarande.

Anf. 25 BERITH ERIKSSON (vpk):

Herr talman! Invandrarministern sade att registreringen skall vara sådan att man inte kan misstänka att det gäller registrering av ras. Men det är inte det som det är fråga om här.

Det finns ju kurder i fyra länder. Många kommer hit som flyktingar – framför allt från Turkiet, Iran och Irak. När det gäller arbetet för det kurdiska folket och dess mänskliga rättigheter skulle det faktiskt vara ganska bra – och det tror jag att kurderna själva och alla andra också tycker – om statistiken visade hur många av flyktingarna från de aktuella länderna som är just kurder. Det skulle utgöra ytterligare ett bevis för att kurderna är synnerligen förföljda i resp. hemland.

Hur följer invandrarministern utvecklingen? Vilka provinser medför speciella svårigheter? Är det de provinser där det råder undantagstillstånd? Från de provinserna kommer ju väldigt många människor hit som sedan blir utvisade. De blir inte trodda.

Sedan vill jag framhålla att kurder i Turkiet har det svårt var de än befinner sig. De har det svårt just därför att de är kurder. Det behövs bara att de säger detta öppet. Det har t.ex. hänt att studenter vid universitet har fängslats bara därför att de ställt sig upp under en lektion och sagt: Jag är kurd.

I dessa dagar – nämligen bestämt den 21 mars – har kurdiska studenter på universitet på olika håll i Turkiet för första gången firat "Newrös". Mer än ett tusen studenter på universitetet har arresterats.

Så till en annan sak som också visar hur känsligt det kan vara för kurderna i Turkiet. Jag tänker då på de parlamentariker som deltog i en konferens om kurder och som sedan blev avsatta.

Byförstörelse och gasbombningar är också exempel på sådant som är i accelererande. Det är precis samma utveckling som i Irak. Jag vill framhålla att bl.a. våra ställningstaganden och uttalanden om Turkiet gör det möjligt för turkarna att genomföra sådana här aktioner.

Anf. 26 JAN-OLOF RAGNARSSON (vpk):

Herr talman! Invandrarministern säger att det är konstigt att sådana här uppgifter om tortyr kommer just i samband med avvisningsbeslut. Men jag tror inte att det är en riktig bild. Uppgifterna om de fall som jag här refererat har kommit fram i ett tidigt skede av utredningsarbetet.

Jag har studerat en brittisk medicinsk tidskrift som heter *Lancet*. 1989 publicerade man resultatet av en undersökning beträffande kurdiska asylsökande från Turkiet. Undersökningen har utförts av en organisation som heter "The Medical Foundations for the Care of Victims of Torture". Undersökningen omfattade 400 kurder. En stor del av dessa hade torterats av de turkiska myndigheterna. Det finns inte någon anledning att tro att det skulle finnas någon skillnad vad gäller å ena sidan dessa kurder och å andra sidan de kurder som söker asyl i Sverige. Jag tycker att regeringen också bör ta del av de här uppgifterna.

Svensk flyktingpolitik har blivit inte bara hård utan också omänsklig. Regeringen har faktiskt visat sig vara beredd att utvisa människor i strid mot FN-konventionen om skyddet av de mänskliga rättigheterna och FN:s konvention mot tortyr. Den förlikning i fallet med palestiniern Yassir Mansin som har kommit till stånd tack vare den senare konventionen tyder på att det inte står rätt till när det gäller svensk asylpolitik.

Jag vill också anföra ett annat exempel. Det gäller en man som har nekats asyl i Sverige och som utvisades till Turkiet i juli 1989. Vid ankomsten till

Istanbul togs mannen i förhör. Han sattes i fängelse och fick stanna där i tre veckor. Den här mannen kommer från Konyaprovinserna i Turkiet. I detta fall är det inte fråga om tortyr, utan det är fråga om trakasserier. Mannen var nämligen tvungen att anmäla sig varje dag hos polisen i Konyaprovinserna. Det var således omöjligt för honom att t.ex. ha ett arbete. Sådana trakasserier förekommer i Turkiet.

Här vill jag lägga till att Konyaprovinserna av många har bedömts vara den mest demokratiska provinsen i Turkiet. Där lär trakasserier och förföljelse inte förekomma – men visst förekommer det trakasserier i alla delar av Turkiet!

Anf. 27 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Jag vill nämna något beträffande den undersökning av 400 personer som har gjorts i England. Berith Eriksson påstod att dessa människor hade utvisats från Sverige och att de så småningom hade kommit till England. Men det tycker jag inte riktigt framgick av det som Jan-Olof Ragnarsson refererade när det gäller nämnda tidskrift.

Jag upprepar att vi självfallet är intresserade av att få del av de kunskaper som ni kan ha om de fall som skulle ha berört Sverige. Det gäller då personer som tidigare har varit i Sverige.

Sedan vill jag, för att undvika missförstånd, säga följande till Jan-Olof Ragnarsson. Jag har inte påstått att det är konstigt att uppgifter om tortyrskador kommer fram i ett sent skede, utan jag försökte egentligen bara beskriva att det här kunde vara ett skäl att börja fundera över detta med trovärdigheten. Det handlar ju om uppgifter som kommer fram mycket sent, trots att ett ombud under en lång tid har varit inblandat i den här processen. Detta ombud borde ha gjort klart för den sökande hur viktigt det är att man berättar om en så här viktig sak, en sak som har så stor relevans i ärendet.

Jag vill också säga till Ragnhild Pohanka, att jag gjorde ett försök att beskriva ett skäl för att jag tycker att trovärdigheten i dessa ärenden kan minska. Det hade ingenting att göra med det konkreta fall som Jan-Olof Ragnarsson refererade till, som jag inte känner till. Jag kan för övrigt inte kommentera enskilda fall. Sedan kan det självfallet finnas andra skäl för att man skall bedöma att trovärdigheten i ett enskilt ärende brister. Jag har inte samma erfarenhet som Ragnhild Pohanka har av de ärenden hon har tagit del av, dvs. att uppgiften om tortyr har kommit fram redan i den första utredningen.

Det må vara hur intressant som helst att upprätta register över nationaliteter och etniska tillhörigheter m.m., men vi måste vara överens om att det gäller att vara mycket grannliga i fråga om vad som egentligen registreras. Även om vi i ett fall kan tycka att det gäller "oskyldiga" uppgifter, kan det av människor med en annan nationalitet och med en annan etnisk eller religiös tillhörighet uppfattas som mycket stötande att sådana uppgifter registreras. Därför måste vi bestämma oss för att hålla oss till nationaliteten, till medborgarskapet.

Det finns också en annan anledning till detta, och det är att dessa uppgifter är offentliga. Regimer i andra länder kan naturligtvis ha tvivelaktiga intressen av att ta del av sådana register eller sådan statistik.

Jag vill till slut, herr talman, understryka, som jag har gjort så många gånger tidigare i debatter om Turkiet och kurdernas situation där, att jag delar den uppfattning som alla de som deltar i denna debatt har, nämligen att det finns mycket övrigt att önska när det gäller mänskliga rättigheter för kurderna i Turkiet. Det är också av den anledningen som så många kurder har fått en fristad i Sverige.

Anf. 28 JAN-OLOF RAGNARSSON (vpk):

Herr talman! Jag sade i min inledning att jag skulle ta upp ett fall angående en turkisk kurd, men jag menade inte att invandrarministern skulle kommentera det. Min fråga var vilka regler man har för trovärdighet, när en människa som uppvisar tydliga tortyrskador och får intyg från rättsläkare ändå inte bedöms som trovärdig och anses ha väsentligen överdrivit sina uppgifter. Vad är det som måste till för att en sådan människa över huvud taget skall få asyl i Sverige?

Invandrarministern säger att hon självfallet är intresserad av de enskilda fall som vi har diskuterat här. Hon kan då ta del av de uppgifter som Amnesty och andra organisationer lägger fram för att få information om fallen.

Min första fråga gällde hur den som är trovärdig och inte har lämnat överdrivna uppgifter bedöms, när det tydligt framgår av uppgifter från advokater, rättsläkare och den enskilde att han har utsatts för stora övergrepp i Turkiet. Turkiet har ratificerat både FN:s konvention mot tortyr och Europakonventionen mot tortyr, men ändå kan man rada upp mängder av fall där tortyr förekommer.

Anf. 29 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Det verkade som om många av de saker jag talade om inte hade relevans i detta fall. Självfallet har bakgrunden relevans när det gäller att bedöma en flykting när man vet hur det ser ut i dessa länder. Jag undrar hur mycket information Sverige, invandrarverket och arbetsmarknadsdepartementet behöver få om Turkiet innan man inser hur förhållandena är där. De yttranden om Turkiet som finns i betänkanden om mänskliga rättigheter från riksdagen är mycket svaga. Det behöver alltså hända en hel del på den här fronten.

Hur mycket information från flyktingen, hur många läkarintyg och hur många advokaters yttranden behövs för att man skall tro på att denna person är i behov av skydd? Endast fruktan för att en person skall utsättas för tortyr eller förföljelse borde räcka för att han skulle få stanna här. Den som tillhör, sympatiserar med eller har hjälpt dessa organisationer genom att ge dem mat är såld.

Dessutom förföljs människor som inte alls är med i dessa organisationer. Organisationer för mänskliga rättigheter i Turkiet, i Diyarbakir och i Istanbul, säger att det räcker att vara kurd. Det är särskilda omständigheter i guvernörskapet i dessa delar av Turkiet, men de förekommer även i Konya. Det finns direktiv för hur människorna i regionen skall skötas. De är bergsturkar, så de är andra klassens medborgare, okunnigare och mindre värda.

I en by sköts 28 helt oskyldiga bybor därför att två vägrade att bli byvakter, att bli angivare åt människorna i sin egen by.

Det finns verkligen mycket att göra här. Hela flyktingpolitiken består naturligtvis av enskilda fall, och jag vill understryka, som invandrarministern sade, att varje fall måste behandlas för sig. Men när det gäller kurderna från Turkiet och de andra länderna skall man använda en mycket mera generös flykting- och asylpolitik än den man har i dag.

Anf. 30 BERITII ERIKSSON (vpk):

Herr talman! Jag skall skicka över de uppgifter jag har i fallet om engelska läkare till invandrarministern.

Kurdfrågan är mycket speciell, och man skulle kunna göra en beräkning av hur många flyktingar och asylsökande från dessa länder som är kurder. Jag kan inte hålla med om att man i detta land löper större risk om man är registrerad som kurd än om man är registrerad som turk. Det tror jag inte på.

Ragnhild Pohanka tog upp byvaktssystemet, som ju är uppbyggt efter samma mönster som det system Irak har arbetat med, dvs. att kurder skall skjutas kurder i slutändan. Den som inte ställer upp som byvakt riskerar alltså att skjutas på fläcken.

Trots detta har jag läst många avslagsyrkanden för flyktingar som har berättat att de till slut har flytt efter att ha varit arresterade och råkat ut för andra saker. När de blev ombedda av militärregimen att ställa upp som byvakter valde de att fly. Jag säger militärregim, därför att det är en militärregim som bestämmer i de här kurdiska provinserna. Det finns en specialguvernör, som har mer än 70 000 gendarmar till sitt förfogande för att hålla folket i schack.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 1989/90:140 om den framtida radio/TV-politiken

Anf. 31 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Anders Björck har ställt tre frågor till mig om den framtida radio- och TV-politiken, nämligen *dels* om jag anser att det nu existerande avtalet mellan Sveriges Radio och staten skall gälla fram till den 30 juni 1992, *dels* om jag kommer att ta initiativ till en parlamentariskt sammansatt beredning med uppgift att bereda den framtida radio- och TV-politiken, *dels* om diskussionerna inom Sveriges Radio om att starta en beställ-TV-kanal föranleder några åtgärder från regeringens sida.

I årets budgetproposition redovisade jag att olika förändringar inom radio- och TV-området kommer att aktualiseras under den närmaste framtiden. Till dessa hör TV-reklamfrågan, Sveriges anslutning till den europeiska konventionen om gränsöverskridande television samt en modernisering av kabelsändningslagstiftningen. Beredningsunderlag i dessa frågor finns eller kommer att föreligga senare i år. Regeringen kommer senare att ta ställning till de närmare formerna för hur det fortsatta arbetet med att förbereda ställningstaganden i dessa frågor skall bedrivas.

Villkoren för Sveriges Radios verksamhet kan självfallet komma att påverkas av vad som beslutas beträffande andra delar av radio- och TV-området. Jag ser inte nu någon anledning till ändring av den nuvarande avtalsperioden, men en justering kan givetvis vara befogad med tanke på att räkenskapsåret för Sveriges Radio-koncernen har lagts om till kalenderår.

Jag övergår nu till frågan om beställ-TV. Den utreds inom koncernen. Viss information om det pågående utredningsarbetet har lämnats till tjänstemän i utbildningsdepartementet. Sådan information har också delgetts massmedierna. Frågan har inte anhängiggjorts hos regeringen. Något beslut har inte heller fattats av Sveriges Radios styrelse. På grundval av den allmänna information som lämnats framstår denna fråga som mediepolitiskt betydelsefull. Om styrelsen kommer fram till att en beställ-TV-kanal bör etableras utgår jag från att frågan underställs regeringen.

Anf. 32 ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret på min interpellation.

Det är viktigt att regeringen ger besked om sin syn på de framtida radio-TV-frågorna. En rad frågor kräver i dag en snabb lösning, inte minst startandet av en tredje reklamfinansierad TV-kanal.

Detta är beslut som det ankommer på riksdagen att fatta och inte på någon annan. Partikongresser må diskutera, Sveriges Radios styrelse må diskutera, Sveriges Televisions styrelse må diskutera, men det är faktiskt Sveriges riksdag som här har beslutanderätten. Ibland verkar det som om riksdagen skall rätta sig efter partikongressers tidtabell och inte tvärtom. Så var det också, herr talman, tidigare i Östeuropa. Där beslutade partikongresserna och sedan var det bara för parlamenten att acceptera. Så får det inte gå till i Sverige.

Med tanke på utvecklingen på TV-området är det viktigt att regeringen tar sitt ansvar och snabbt låter bereda dessa frågor i parlamentariska former. En parlamentarisk beredning bör därför enligt min mening snarast komma till stånd.

Min fråga till utbildningsministern är: Blir det en parlamentarisk beredning, och när kommer den i så fall att tillsättas? Det går nämligen inte på den här punkten att av utbildningsministerns svar få ett klart besked om vad som är hans och regeringens intentioner på området.

Det är med tillfredsställelse jag noterar att utbildningsministern är så klar vad beträffar nu gällande avtal mellan Sveriges Radio och staten. Detta avtal gäller fram till den 30 juni 1992 och är resultatet av bl.a. ett parlamentariskt beredningsarbete under Bengt Göranssons ledning. Jag anser det vara självklart att detta avtal skall gälla fram till nämnda datum. Skulle emellertid några väsentliga förändringar behöva göras dessförinnan, som alltså inte föransleds av t.ex. omläggningen av räkenskapsåret, måste självfallet detta beredas av riksdagen, och det bör krävas bred politisk enighet i ärendet. Det framstår annars som mindre meningsfullt att delta i uppgörelser om den framtida mediepolitiken.

Det viktiga, herr talman, är att beslut nu fattas om en tredje, reklamfinansierad kanal och om de många frågor där det krävs en modern medielagstift-

ning. Sverige håller i detta avseende på att hamna på efterkälken. Genom den passivitet som har visats på detta område från socialdemokraternas sida har värdefull tid förslutts.

Bengt Göransson har naturligtvis här en nyckelroll. Det är viktigt att han nu tar initiativ och tillsätter en parlamentarisk radio-TV-utredning, som förutsättningslöst drar upp ramarna för den fortsatta svenska mediepolitiken. Det är därför viktigt att Bengt Göransson ger klara besked här i dag.

Vad beträffar frågan om betal-TV handlar det här inte om huruvida en sådan skall tillåtas eller inte, utan om huruvida denna verksamhet ligger inom ramen för det public service-uppdrag som riksdag och regering har givit Sveriges Radio. Det vore värdefullt att få ett besked från Bengt Göransson om hur han ser på kopplingen mellan att ett public service-företag bedriver pay-per-view-verksamhet och samtidigt av statsmakten har ett public service-uppdrag som finansieras med licenspengar.

Jag tycker att det är bra att det i interpellationssvaret slås fast att frågan om betal-TV inom Sveriges Radio-koncernen skall underställas regeringen. Enligt min mening är detta en så pass viktig fråga i förhållande till Sveriges Radios uppdrag att det inte bör råda något som helst tvivel om att det är en fråga för riksdag och regering.

Anf. 33 KAJ NILSSON (mp):

Herr talman! Med dagens frågor från interpellanten Björck och kulturministerns svar kommer vi med nödvändighet in på frågan om vem som skall ha makt över radio och TV och i frågans förlängning även över massmedia överhuvudtaget.

Kulturministerns svar är tämligen vagt hållet, varför resultatet av denna debatt kan bli ett reklamvar. En liten taxiburen slogan ute på stan: Moderaterna visar vägen. Det skulle bli en olycka för etermedia i vårt land. När socialdemokraterna slutligen kommer till skott kan ett beslut om införande av fri etableringsrätt eller reklam-TV få samma långsiktiga effekter som beslut som fattats vid ett par andra tillfällen då aningslösheten fick råda. Det gäller bilismens och kärnkraftens expansion. Efter ett antal år tvingas man till reträtt, och då är det mycket svårare att lösa problemen.

Anders Björck anger i sin interpellation den förändrade situationen genom senare tids tillkomst av nya satelliter och kabelkanaler som tillräcklig orsak för att regeringen skall visa grönt ljus för en fri etablering av fristående radio- och TV-stationer. Dock gör han det, tack och lov, utan att åberopa illusionsnumret om att vem som helst har rätt att starta en TV-kanal. Allt oftare hävdar nämligen moderaterna att det via satellit och ett utbyggt kabelnät i princip blir oändliga sändningsmöjligheter.

Björck torde medge att vi bara har fyra marknät. Miljöpartiet de gröna menar att dessa bör användas som i dag av Kanal 1 och TV 2, för finska sändningar och för en eterburen lokal TV. Möjligheten att sända i kabelnät reduceras i praktiken till cirka tioalet satellitkanaler, som ett s.k. basutbud, vilka det dessutom kostar mycket pengar att få titta på. För ett sådant basutbud kostar det ca 700 kr. om året, för en filmkanal eller en kodad kanal ca 1 500 kr. Vem har råd till det i dag?

Även för direkt satellitmottagning finns tekniska och ekonomiska hinder.

Man måste ha fri sikt mot söder. Ca 1 miljon hushåll i vårt land saknar det. Priset för en parabolutrustning är högt, ca 10 000 kr., vartill kommer kostnader för montering, motorstyrning och annat för att kunna ta emot sändningar från flera satelliter, kodade program, etc.

Moderaterna vill faktiskt sälja ut radio och TV till privata, kommersiella monopolintressen. De är i själva verket emot vanliga människors yttrandefrihet och valfrihet. Deras intresse för upplysning och demokrati på detta område är tämligen skralt.

Moderaterna har också anslutit sig till den inom EG förhärskande uppfattningen att radio och TV skall betraktas som industriproduktion och ingenting annat, vilket innebär att också utländska kommersiella intressen skall få etablera sig i Sverige.

Miljöpartiet de gröna har inte förståelse för storföretagens av Anders Björck och andra påhejade kommersiella fåtalsvälde, som syftar till att hålla människor passiva och i okunnighet under tillväxtsamhällets ok.

Ägandet i massmedia koncentreras alltmera till ett fåtal. De s.k. etermedialerna lägger beslag på stora delar av massmedia. Just nu reas i Östeuropa massmedia till Murdoch, Maxwell & Co., ofta för en spottstyver.

Yttrandefriheten bör gälla alla. Medierna skall därför användas för att tillgodose vanliga människors behov och inte enskilda ekonomiska intressen. Medborgarnas möjligheter att yttra sig eller komma till tals i media har låg prioritet hos moderaterna.

I sammanhanget brukar moderaterna också påstå att programmen blir bättre med kommersiella etermedia. Utländska erfarenheter visar ju entydigt att programutbudet i de länder som infört kommersiell TV förflackas snabbt. Underhållning, varutävlingar och underhållningsväld, med mord, våldtäkter, slagsmål, tortyrscener, strypningar och rån kommer att dominera sändningarna. Detta är s.k. moderat valfrihet, att exempelvis få välja mellan varutävling och underhållningsväld.

En sådan utveckling vill inte miljöpartiet de gröna ha i Sverige. I viss mån har vi redan fått det, genom TV 3. Men denna för barnen och de svaga i samhället olyckliga utveckling kan förhindras eller mildras, om koncessionssystemet för satellit- och kabel-TV-sändningar återupprättas, vilket vi har motionerat om.

Moderaterna vill alltså främja storföretagens makt, inte minst de transnationella. Deras TV-politik handlar ju egentligen inte om någonting annat än makten över människors preferenser. Det är ju det bestående tillväxtsamhällets främsta förespråkare som har den uppfattningen, och det är moderaterna.

Anf. 34 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Några reflexioner i anslutning till Anders Björcks frågor och Bengt Göransson's svar. Jag tror att det är bra och egentligen alldeles nödvändigt att vi får en parlamentarisk beredning som förbereder nästa avtal mellan Sveriges Radio och staten men också tar upp en rad frågor som vi egentligen för länge sedan borde ha tagit ställning till, nämligen frågor som gäller en ökad frihet i etern.

Den avtalsperiod som nu gäller kan behöva förkortas med ett halvår just

av det skäl som Bengt Göransson pekar på, att Sveriges Radio numera har sin budget per kalenderår. När vi kommer fram mot slutet av 1991 är det nog hög tid att ett nytt avtal skall skrivas, bl.a. därför att konkurrenssituationen är så helt annorlunda redan nu jämfört med då det nuvarande avtalet utformades.

Jag tycker också att det är bra att Sveriges Radio har börjat utnyttja sin initiativrätt i dessa frågor. Den finns inskriven mycket tydligt. Sveriges Radios nye styrelseordförande har, med användande av denna, velat aktualisera en rad frågor som Sveriges Radio rimligen måste ta ställning till inför nästa avtalsperiod.

Jag tror också att det är bra att Sveriges Radio nu prövar frågorna om nya tjänster inom etermediaområdet. Jag är inte beredd att för dagen ta ställning till förslaget om en beställ-TV-kanal. Men självfallet är det viktigt att också Sveriges Radio inför en ny konkurrenssituation prövar frågan om vilka tjänster som Sveriges Radio kan utföra som tidigare inte varit möjliga på grund av gällande avtal.

Jag tror att det är allmänt önskvärt att vi så snart som möjligt får en prövning av dessa frågor i samråd mellan partierna. Utbildningsministern är ju i den lyckliga situationen att han i denna fråga, som så ofta, kan räkna med His Majestys Loyal Opposition.

Anf. 35 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Kaj Nilsson beklagade att mitt svar var vagt. Det var det emellertid inte. Det var mycket tydligt. Å andra sidan var det ett svar på de frågor som var ställda, och inte svar på frågor som inte var ställda. Jag tillhör dem som gärna anstränger sig att svara på de frågor som verkligen har ställts och undviker att göra bataljmålningar av ett helt verksamhetsområde med utgångspunkt i en fråga.

Anders Björck inleder med ett uttalande som något förvånar mig. Han slår fast det fullkomligt självklara att riksdagen beslutar i dessa frågor. Det gör riksdagen. Om han därmed menar att det skulle vara förbjudet för partikongresser att diskutera partiets ställningstagande i riksdagsbehandlingen, gör det mig något häpen. Jag skulle inte reagera på det sättet om det inte var så att hans uttalande stämde överens med ett referat från en ung moderat, som på en moderatstämma för litet sedan sade: Låt oss inte apa efter socialdemokraternas vana att lyssna på sin rörelse. Här krävs det beslutskraft hos de centrala organen. Jag anade något av, om inte en general så dock en korporal i Anders Björcks uttalande. Det tyckte jag var litet tråkigt. Vi brukar inte föra debatterna i den formen. Anders Björck och jag. Tvärtom har vi, Anders Björck, i en mycket god både demokratisk och parlamentarisk ordning kunnat komma fram till överenskommelser som kan underställas riksdagen för beslut.

Jag delar uppfattningen att radio- och TV-frågorna mår väl av att ha en bred förankring. Jag ser ingen poäng i att ta ställning till radio- och TV-frågor med knappaste möjliga marginaler i riksdagen. Jag eftersträvar breda lösningar.

Jag vill också påminna om att förra gången vi hade att ta ställning till detta tillsattes en beredningsgrupp på inbjudan av regeringen, efter ett regerings-

beslut den 20 december 1984, arton månader innan det nya avtalet skulle gälla. Vi ligger alltså inte på något sätt i en sen fas för tillsättande av en beredning, om regeringen och övriga partier kommer till den ståndpunkten att vi vill förbereda frågan i den formen.

När det gäller radio- och TV-frågorna allmänt vill jag tillägga att det faktiskt inte är som Anders Björck så ofta påstår, att värdefull tid har gått till spillo. Den avvaktande hållning som den socialdemokratiska regeringen har iakttagit har visat sig vara mycket välmotiverad. Vi kan i dag se att länder som har sökt finna nya former för sin radio- och TV-politik inte alltid har lyckats finna former som de är nöjda med. Vi har möjlighet att dra slutsatser.

Det som möjligen kan sägas ha gått förlorat under mellantiden är naturligtvis de annonser man skulle ha sålt i förgår för de program som skulle ha sänts i går, om man nu bestämmer sig för en reklamfinansierad kanal. Den förlusten är naturligtvis försumbar, om man får möjlighet att i dag på grundval av de uppgifter vi nu har fatta kloka beslut för morgondagen och i övermorgon. Jag vill alltså med en viss bestämdhet tillbakavisa påståendet att vi skulle ha försuttit tid.

Svaret på Anders Björcks mycket konkreta fråga om den parlamentariska beredningen är att det naturligtvis är en möjlighet. Mycket talar för att det blir en parlamentarisk beredning. Jag har också redovisat det tidsperspektiv som finns. Vi får anledning att återkomma till det.

Herr talman! När det gäller den fortsatta diskussionen om beställ-TV-verksamheten vill jag bara understryka att det har redovisats tankar på en sådan. Ett förslag finns för diskussion. Men det är ingenting som har förelagts regeringen för beslut. Vi har alltså all anledning att inte på förhand deklarera hur vi ställer oss till de propäerna utan i stället redovisa en öppenhet att pröva tankarna om och när de underställs prövning.

Anf. 36 ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Miljöpartiets representant ägnade sig i stort sett uteslutande åt att *angripa moderaterna*. Han företräder en medicopolitisk syn som jag inte trodde existerade i Sverige längre, en syn på dessa frågor som går ut på att man i praktiken skulle begränsa satellit- och kabel-TV-verksamheten och att det skulle bli fråga om koncessionstvång. Det var ingen hejd på vilket elände som skulle bli fallet om vi fick litet mer av frihet på detta område.

Jag tyckte mig, herr talman, lyssna till en "mediestalinist", och jag måste säga att den typ av mediebudskap som miljöpartiet uppenbarligen står för är ett budskap som man numera i Europa, efter vad som har hänt i de östra delarna, får gå till Albanien för att finna. Det är tydligt att miljöpartiet är Nordens "medie-albaner".

Så över till det som ändå är det viktiga i denna debatt, nämligen utbildningsministerns svar. Det är självfallet på det sättet att det har skett en rasande snabb utveckling på massmedieområdet under senare år. Någon miljon svenskar kan i dag titta på satellit- och kabel-TV. Det är därför enligt min mening mycket viktigt, inte minst för att slå vakt om svenska alternativ på detta område, att det ges besked om ifall det skall bli en tredje reklamfinansierad nationell TV-kanal eller inte.

Jag förmenar naturligtvis inte partikongresser att diskutera dessa pro-

blem. tvärtom. Men vad Bengt Göransson än säger – och han befinner sig naturligtvis inte i någon lätt situation – handlar det ju här, som vi alla vet, om att socialdemokratin på grund av en splittring i radio- och TV-frågorna sedan länge är beslutsoförmögen. Hur herr Göransson än vänder sig, får han en stor del av sitt parti emot sig. Å andra sidan ökar detta, herr talman, hans handlingsfrihet. Med tanke på att socialdemokratin är så pass splittrad som den är, har Bengt Göransson också här en chans att ta ledningen och se till att någonting nu händer.

Det är positivt att Bengt Göransson ändå indikerar att det, såvitt jag kunde förstå, skall tillsättas en parlamentarisk beredning. Med tanke på att det ändå händer så oerhört mycket på detta område blir min fråga till Bengt Göransson änyo: När kommer en sådan utredning att tillsättas? Jag tror att det vore värdefullt om utbildningsministern kunde ge någon form av indikation på en ungefärlig tidpunkt i detta avseende.

Anf. 37 KAJ NILSSON (mp):

Herr talman! Här nämns tidsfaktorn, att det skulle vara brådskande, och kulturministern säger att han ej har försuttit tid. Men det är ju helt uppenbart att det brådskar när det gäller att få igenom t.ex. frågan om reklam-TV.

Till herr Björck vill jag säga att miljöpartiet de gröna sedan sitt inträde i riksdagen hela tiden har framhållit att allmän-TV och allmän-radio i vårt land, för att kunna hävda sig, bör stärkas och få ordentliga resurser. Vi har föreslagit att detta skall ske genom en höjning av licensavgiften. Anders Björck betraktar detta som något slags stalinism. Detta säger ganska mycket om Anders Björcks syn på demokrati.

Kommersiell TV och radio anses allmänt, enligt en enig expertis, tjäna den bestående maktens intressen. Man kan säga att TV och radio, i varje fall på lång sikt, fungerar som ett slags opium för folket. Därför är det inte heller ägnat att förväna att ledarskiktet inom socialdemokratin också är intresserat av att införa reklam-TV. Under senare tid har man kunnat se hur en del socialdemokrater har försökt övertyga andra socialdemokrater om att detta beslut skall påskyndas och att kongressen inte behöver inväntas, detta eftersom man har sett att tidigare kongresser har sagt nej till reklam i TV.

Högsta vinsten för Anders Björck och de näringslivsstyrda TV-industrierna är att ro hem koncessionen för en tredje marksänd TV-kanal. Om en sådan reklam-TV-kanal skulle tillåtas agera från svensk mark får vi ett nytt monopol, ett reklam-TV-monopol. Visserligen bryts då samtidigt Sveriges televisions programmonopol, men vi skulle alltså på detta sätt byta ett monopol mot ett annat.

Om vi får reklam på ett ställe är det sannolikt att reklamen kommer in på fler ställen. Till slut – och det kan gå mycket snabbt – blir all radio och TV kommersiell. Det är ju dit moderaterna, och kanske även etablissemanget inom socialdemokratin, egentligen vill komma.

Men vad händer i så fall med alla tidningar som förlorar annonsintäkter? Och vad händer med A-pressen, som i dag till övervägande del överlever med hjälp av presstöd? För mig är det en gåta att kulturministern och socialdemokratiska ledamöter i denna kammare inte vill inse risken med att tillmötesgå införandet av en näringslivsmegafon i form av reklam i TV. Detta

är ju det i särklass effektivaste instrumentet för masstyrning och kollektiv påverkan, och det ligger i händerna på dem som betalar mest, styr oss mest och styr oss mest exakt.

Prot. 1989/90:93
26 mars 1990

Svar på interpellationer

Anf. 38 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Låt mig bara i anslutning till det som Kaj Nilsson nu sade mycket kort peka på att det finns något motstridiga tendenser i tillvaron. I det senaste numret av Reklamförbundets tidskrift Resumé kan man läsa att mer reklam ses av allt färre. Den slutsats man i den tidningen drar är den motsatta mot Kaj Nilssons, nämligen att det pumpas ut mer reklam än någonsin samtidigt som allt färre lägger märke till den. Detta är, säger man, för reklamakarna utomordentligt bekymmersamt och det bör ägnas uppmärksamhet. Och detta är naturligtvis ett av skälen till att jag vidhåller en något avvaktande hållning i TV-frågorna.

Anders Björck ställde frågan: När tillsätts en beredning? Sedan växlade han till ordet "utredning". Men det är faktiskt inte en utredning vi behöver. Det faktaunderlag som vi behöver för ett ställningstagande har vi i stort sett. Vi kan naturligtvis av iakttagelser vi gör i vår omvärld dra olika slutsatser, men det som kan bli aktuellt i detta fall är en beredning.

Jag förutsätter att regeringen, om man beslutar inbjuda till en beredning, också får acceptans från övriga partier. Jag beklagar att den gemensamma beredning vi 1988 föreslog skulle tillsättas med anledning av en översyn av kabellagstiftningen inte kunde komma till stånd. Då var det inte moderaterna som tackade nej, utan centern och folkpartiet.

Jag vill understryka att vi från regeringens sida har visat en mycket stor beredvillighet att resonera oss fram till bredaste möjliga uppfattning om utformningen av den lagstiftning som rör radio- och TV-frågor.

Anf. 39 ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Jag vill gärna säga att jag väldigt mycket uppskattar Bengt Göranssons beredvillighet i det förflutna att bjuda in till överläggningar kring mediefrågorna. Jag menar att ordet "beredning" är en korrekt beteckning på det som bör komma till stånd. Det är, herr talman, min förhoppning att det i år tillsätts en parlamentarisk radio- och TV-utredning. Med tanke på den eventuella förändringen i fråga om avtalsperiodens längd på grund av omläggningen, som bl.a. Jan-Erik Wikström har pekat på, tror jag att det är viktigt att vi redan nu sätter full fart och försöker bereda dessa frågor.

Herr talman! Riksdagen gör nu ingenting, men under tiden finns det andra som gör desto mer. Och detta är de i sin fulla rätt att göra. Kabel-TV, satellit-TV och betal-TV-projekt inte bara diskuteras, utan kommer också till stånd. Mot den bakgrunden är det beklagligt att frågan om en tredje reklamfinansierad TV-kanal ännu inte har nått beslutsstadiet.

Jag vill till miljöpartiet säga att jag när jag använde uttrycket "mediestalinist" inte kunde veta att miljöpartiets representant några minuter senare skulle tala om kommersiell TV som ett opium för folket, för att använda Karl Marx ord. Jag tycker att detta uttalande ganska klart gav en vink om den brist på frihet som finns i miljöpartiets mediepolitiska tänkande. Det som här sades av Kaj Nilsson är precis samma argumentation som vi hört år efter

år. decennium efter decennium, i det Östeuropa som nu äntligen har fått sin frihet. Det är exakt samma argument. Att höra de argumenten upprepas i Sveriges riksdag av en representant för miljöpartiet är sannerligen inte någonting som är glädjande. Här mäter miljöpartiet sig ut från den gemenskap som jag ändå tror finns i riksdagen när det gäller frågan om yttrandefriheten.

Herr talman! Jag vill slutligen säga att jag tycker Bengt Göransson givit besked på ett antal punkter. Jag beklagar dock att han hittills inte har velat svara på en viktig fråga, nämligen hur han ser på kopplingen mellan ett public service-uppdrag för Sveriges Radio och en kommersiell betal-TV-kanal.

Anf. 40 KAJ NILSSON (mp):

Herr talman! Anders Björck sätter fortfarande ett likhetstecken mellan en demokratisk allmänradio och allmän-TV och stalinism. Det tycker jag är oroväckande.

När det gäller det som kulturministern sade är vi naturligtvis tacksamma för att ett beslut om reklam-TV ännu inte har kommit. Det gäller inte bara opinionsbildningen. Vi vill främja att var och en skall få möjlighet att komma till tals i medierna, vilket är något som moderaterna inte strävar efter. De vill att bara vissa ekonomiska intressen skall få komma till tals.

När det gäller opinionsbildning är det också en fråga om kostnaderna. Vi har i dag i Sverige en kostnad på 34 miljarder per år för reklam. Det är ungefär 4 000 kr. per capita. För en normalfamilj rör det sig om ca 20 000 kr. i reklamkostnader som läggs på varorna. Detta är också en oroande utveckling.

När det gäller frågan om en beställ-TV-kanal kan vi tänka oss att det till att börja med är en väg att gå. Konsumenten betalar då för den utförda tjänsten. Men det är inte riktigt att alla licensavgiftsbetalande skall bidra till den verksamheten, det kan jag hålla med om.

När det slutligen gäller frågan om uppsägning av det gällande avtalet mellan Sveriges Radio och staten och att tillsätta en bred, jag vill understryka detta, parlamentarisk arbetsgrupp för att förbereda det nya avtalet ser vi miljöpartister fram emot detta. Det är på sin plats med ett besked från regeringen på denna punkt, dvs. huruvida det blir en bred samverkan från alla partier. Det är i alla fall vår önskan.

Anf. 41 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag noterar att denna interpellationsdebatt i sin senare del har blivit en skärmytsling mellan å ena sidan Anders Björck och å andra sidan Kaj Nilsson om huruvida den ene skall ses som drogleverantör till en stalinist, om jag fattade replikskiftet rätt. För egen del kan jag notera att jag inte har någonting emot att mediedebatten förs mellan dessa två aktörer. Den socialdemokratiska regeringen får då se till att den med övriga i riksdagen representerade partier finner det samförstånd som kan behövas när det gäller mediepolitiken.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Hänvisning av ärenden till utskott

Prot. 1989/90:93
26 mars 1990

Föredrogs och hänvisades
Förslag
1989/90:11 till finansutskottet

Motionerna

1989/90:L21 till lagutskottet
1989/90:Fi34–Fi41 till finansutskottet
1989/90:Ju27–Ju31 till justitieutskottet
1989/90:L22 och L23 till lagutskottet
1989/90:U8–U13 till utrikesutskottet
1989/90:So30–So41 till socialutskottet
1989/90:Kr21–Kr26 till kulturutskottet
1989/90:Ub22–Ub151 till utbildningsutskottet
1989/90:T22–T26 till trafikutskottet
1989/90:Jo8–Jo31 till jordbruksutskottet
1989/90:N33–N46 till näringsutskottet
1989/90:A23–A30 till arbetsmarknadsutskottet
1989/90:Bo42–Bo50 till bostadsutskottet
1989/90:Fi42–Fi48 till finansutskottet
1989/90:Bo51 och Bo52 till bostadsutskottet

9 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Finansutskottets betänkanden 1989/90:FiU17 och FiU32
Justitieutskottets betänkanden 1989/90:JuU19, JuU22 och JuU23
Kulturutskottets betänkanden 1989/90:KrU14 och KrU15

10 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Propositionerna
1989/90:78 Reformerat presstöd
1989/90:113 Instansordningen enligt lagen (1977:293) om handel med
drycker
1989/90:119 Övervakningskameror m.m.

Motion

1989/90:U14 av Inger Schörling m.fl. (mp) Svenskt erkännande av Litauen

Skatteutskottets betänkande

1989/90:SKU25 Omsättningsskatten på värdepapper

11 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställts

den 23 mars

1989/90:151 av *Hadar Cars* (fp) till statsrådet Anita Gradin om regeringens tekopolitik:

Hösten 1988 anslöt sig regeringen till tidigare framförda liberala krav med innebörd att tekopolitiken måste läggas om och att importrestriktionerna på tekoområdet måste avskaffas. Regeringen motiverade omläggningen med att importrestriktionerna var ett hinder för regeringens strävan att genom ökad konkurrens bekämpa inflationen. Riksdagen fattade sedermera beslutet den 16 december 1988 att alla importrestriktioner skall avvecklas den 31 juli 1991. Från folkpartiets sida förordade vi en snabbare avveckling.

Våren 1989 fullföljdes omläggningen av tekopolitiken i och med att riksdagen beslutade att alla delar av den skulle upphöra inom en treårsperiod.

Redan före 1988, när Sverige förhandlade fram bilaterala begränsningsavtal i enlighet med det s.k. MFA IV (Multifiberavtalets fjärde version), vidtogs vissa liberaliseringar. Bl.a. avskaffades kvoteringsarna för träningsoveraller, skjortor, tung herrkonfektion och några andra varor, bl.a. underkläder, för några länder. Skälet var att svenska tillverkare inte fanns eller att svenska tillverkare uppgivit att "lågpriskonkurrensen" inte drabbade dem. Beträffande skjortor avvecklades vid det senare årsskiftet importrestriktionerna av dessa från Hong Kong. I de avtal som har upprättats med Malaysia, Kina och Turkiet under MFA IV:s löptid har som ett led i denna begränsade liberalisering – som alltså inleddes redan före socialdemokratiens omvändelse till frihandel på tekoområdet som en följd av "lågprisimporten" inte ansågs kunna drabba någon svensk tillverkning – inte importen av underkläder varit kvoterad.

Sedermera har den svenska omläggningen av tekopolitiken följts upp genom att Norden, med Sverige som primus motor, i GATT:s förhandlingsgrupp för tekovaror inom den pågående Uruguayrundan, presenterat det hittills mest progressiva förslaget på hur tekovaror skall kunna integreras i världshandeln under normala GATT-regler.

Allt det här har varit bra åtgärder som har lett, och som kommer att leda till, fortsatta fördelar för såväl svenska konsumenter som för u-länder som exporterar tekovaror. Att så är fallet har också visat sig när utfallet av liberaliseringar har utvärderats, bl.a. genom SPK:s försorg. Vad gäller underkläder väntar importörerna sig att den fulla effekten av liberaliseringen kommer under 1990 och 1991 med klart billigare konsumentpriser som följd.

Nu har emellertid regeringen begärt konsultationsförhandlingar med Ma-

lasvya, Kina och Turkiet om att begränsa importen av underkläder från dessa tre länder som en följd av att importen från dessa länder ökat under 1989. Detta innebär en mycket stor avvikelse från den inriktning av handelspolitiken på tekoområdet som riksdagen alltså genom upprepade beslut stadfäst.

Enligt uppgifter från enskilda textilimportföretag så kommer en utebliven import av underkläder, från de här tre nämnda länderna, inte få till följd att produktionen av dessa varor kommer att öka i Sverige. Det framstår som självklart att så är fallet när man studerar statens industriverks rapport "TEKO 89 – Bedömning av tekoindustrins utveckling 1989–1990", där det konstateras att importens andel av tillförseln av underkläder redan 1988 uppgick till 94 % och att den svenska produktionen inkl. export 1988 uppgick till 4,5 miljoner plagg jämfört med de 63,5 miljoner plagg, som importerades under 1988. Antalet tillverkare av underkläder i Sverige uppgår endast till tjugo företag enligt SIND:s adressregister för tekoföretag från hösten 1989. Många av dem har dessutom sin huvudsakliga tillverkning inom andra områden än underkläder.

En kvotering och minskning av importen från Malaysia, Kina och Turkiet skulle alltså endast leda till en omfördelning av import till import från andra icke begränsade länder, t.ex. Portugal, inom EG och länder som Brasilien och Thailand utanför EG, eller leda till en återgång till Hong Kong som källa.

Vad värre är, är att ersättningen av importen från i första hand Kina skulle leda till att den delen av importen skulle öka med 50–70 % i pris beroende på ersättningsmarknad. När det gäller Hong Kong skulle priserna på kalsonger fördubblas, bl.a. beroende på de höga kvotapriserna där. Kina har för närvarande de lägsta priserna på underkläder. En begränsning av importen från de aktuella länderna skulle alltså strida mot regeringens egen motivering till omläggning av tekopolitiken.

Utan att gå in på de aktuella förhandlingarna med de resp. länderna, och utan att ifrågasätta åtgärdernas formella riktighet, vill jag fråga utrikesministern om skälen för att begränsa underklädesimporten

- när en sådan åtgärd inte kan vara till gagn för svenska tekoföretag,
- direkt kommer att drabba konsumenterna genom ökade priser, undergräva förtroendet för Sveriges agerande i GATT-sammanhang,
- minska förtroendet för den nya svenska tekopolitiken,
- inte kommer att ha någon praktisk betydelse avseende importvolymen, när kvoteringarna i vart fall skall avvecklas den 31 juli 1991.

1989/90:152 av *Bengt Westerberg* (fp) till statsministern om energipolitiken:

I den debatt som ägde rum i riksdagen den 7 mars i anslutning till att Ingvar Carlsson avgav sin regeringsförklaring ställde jag ett antal frågor till statsministern om energipolitiken. Ingvar Carlsson gav till sist följande besked.

"Jag har inget emot att diskutera energipolitik, men jag tänker inte göra det i rubriker, eftersom det gäller stora och komplicerade frågor. Jag kräver då faktiskt att jag får rimlig tid att besvara detta tillsammans med en lång rad andra frågor. Jag är beredd att ta den debatten, men icke på de villkor som står mig till buds i dag."

Jag vill med anledning härav återkomma till statsministern om energipolitiken.

För närvarande pågår ett omfattande utredningsarbete som förberedelse för den proposition om energipolitiken som regeringen avser att förelägga riksdagen i höst. En särskild arbetsgrupp under Ingvar Carlssons ledning försöker också lösa upp de motsättningar som finns inom det socialdemokratiska partiet.

Jag inser att åtskilliga överväganden återstår innan regeringen kan redovisa sina slutliga förslag. Däremot är det rimligt att statsministern för riksdagen redovisar om regeringen nu överväger att frånga de energi- och miljöpolitiska riktlinjer som hittills har gällt. Frågan är alltså om regeringen är på väg att ompröva några av de grundläggande förutsättningarna för energipolitiken. De många kommentarer från regeringsledamöter som har gjorts under senare tid, exempelvis i en debattartikel av Rune Molin och Birgitta Dahl i Dagens Nyheter i dag, gör det i hög grad motiverat att frågan ställs.

När jag i debatten den 7 mars frågade statsministern om detta föranleddes mina frågor närmast av utredningen EL 90 (Den elintensiva industrin under kärnkraftsavvecklingen, SOU 1990:21), som några dagar dessförinnan hade presenterats.

I utredningen föreslås bl.a.

att ett par av de orörda huvudälvarna skall regleras,

att målet att begränsa koldioxidutsläppen till 1987 års nivå skall överges, samt

att de hittills tillämpade principerna för hur elpriserna sätts skall överges och ersättas av priser baserade på genomsnittskostnaderna vid elproduktion.

Kommenterarna från miljöministern och andra företrädare för regeringen har också varit påtagligt återhållsamma, vilket gör att man kan misstänka att utredningens förslag är förankrade inom regeringen.

Låt mig i korthet beröra de tre nämnda frågorna.

1. Älvarna

Det har under årens lopp stått åtskilliga strider kring de orörda älvarna och andra skyddsvärda vattendrag. Hittills har dessa, med några undantag, till exempel Klippen i Umeälven, avlöpt på ett från naturvårdssynpunkt tillfredsställande sätt. Gång på gång har emellertid, i synnerhet från LO-håll, krav framförts på att fler älvar bör regleras. Även Birgitta Dahl har ibland uttalat sig i samma riktning. Uppenbart är att EL 90 tagit fasta på dessa signaler.

Vi som har engagerat oss i kampen för att skydda älvarna har drivits av övertygelsen att det är oersättliga naturvärden som står på spel och att en reglerad älv aldrig kan återställas. När älvskyddet förstärktes genom naturresurslagen var det många som kände sig lättade och hoppades att striden var slutligt vunnit. Så tycks emellertid inte vara fallet.

Det måste framhållas att älvtbyggnaden under inga förhållanden är något alternativ till kärnkraften. Kärnkraften ger i dag 65-70 TWh medan en utbyggnad i den omfattning EL 90 diskuterar skulle kunna ge ca 10 TWh. Vik-

tiga miljövärden skulle alltså spolieras utan att energiförbrukningsproblemet skulle lösas.

För folkpartiet är krav på att rädda älvarna absolut. Av miljöskäl motsätter vi oss bestämt någon utbyggnad av de orörda älvarna.

Prot. 1989/90:93
26 mars 1990

2. Koldioxidutsläppen

Koldioxidmålet lades fast av riksdagen våren 1988 vid behandlingen av regeringens miljöproposition. Bakgrunden är den s.k. växthuseffekten som befaras bli en följd av omfattande utsläpp av koldioxid och andra växthusgaser. För att möta denna risk krävs internationell samverkan, men det är uppenbart att kraven måste bli särskilt starka på de länder som i utgångsläget släpper ut mer koldioxid per invånare än genomsnittet. Sverige tillhör den gruppen med utsläpp som är dubbelt så stora som genomsnittet i världen.

När riksdagen fattade sitt beslut gick socialdemokraterna emot det. Alltsedan dess har riksdagsbeslutet till och från ifrågasatts av ledande socialdemokrater. Exempelvis har miljöministern vid olika tillfällen hävdats att man bör kunna acceptera ökade koldioxidutsläpp från energiproduktionssystemet.

Det framstår allt klarare att den förtida avvecklingen av kärnkraften inte kan genomföras utan en omfattande satsning på fossila bränslen och därmed ökade koldioxidutsläpp. Regeringens planer tycks hittills ha gått ut på att i första hand tillåta och uppmuntra en omfattande utbyggnad av naturgasen.

Ibland har Birgitta Dahl antytt att en sådan visserligen skulle leda till ökade koldioxidutsläpp, men att dessa skulle kunna motverkas av bl.a. åtgärder för att dämpa biltrafiken. Om man menar allvar med koldioxidmålet, och andra centrala miljömål, måste biltrafikens expansion dämpas – bl.a. skall den just genomförda bensinskatt höjningen ses i det ljuset. Men alla beräkningar tyder på att biltrafiken även efter den höjningen kommer att fortsätta expandera, om än i lägre takt, och snarast orsaka ökade koldioxidutsläpp. Även med ökade restriktioner mot biltrafiken är det knappast realistiskt att räkna med minskade koldioxidutsläpp från den sektorn.

Det framstår som nödvändigt att i varje fall inte öka koldioxidutsläppen från värme- och elproduktionssektorn om målet skall kunna nås. Alternativen till fossilbränslen är biobränslen och vind.

Problemet är att tekniken för användning av biobränslen och vind ännu inte är tillräckligt väl utvecklad. Dessa framstår alltså inte som realistiska alternativ i det tidsperspektiv som blir aktuellt om de första kärnkraftsreaktorerna skulle stängas av redan under 1990-talet.

Till det kommer risken, som påtalats av bl.a. energiverket, att en stor naturgassatsning nu kan komma att konkurrera ut bioenergin. Det innebär att den naturgassatsning som skulle vara nödvändig för att klara den förtida avvecklingen kan komma att slå undan förutsättningarna för en kraftigt ökad användning av biobränslen i det svenska energisystemet.

3. Elpriserna

Prissättningsfrågorna har ett nära samband både med möjligheterna att för-

bättra energihushållningen och med utvecklingen av alternativa energikällor.

En samhällsekonomiskt riktig prissättning bör baseras på kortsiktiga marginalkostnader. I princip är detta också den prissättningsmetod som används av Vattenfall, som är prisedande på den svenska energimarknaden.

Marginalkostnadsprissättningen utgår ifrån att priset på el bestäms av vad den sist producerade kWh kostar att producera. Med en sådan prissättning stimuleras alla åtgärder för att spara el som är billigare än att producera ytterligare elektricitet. Kraftföretagen ges också incitament att bygga ut ny kraft när priset ger täckning för kostnaderna i en ny elproduktionsanläggning.

EL 90 konstaterar att elpriset kommer att stiga kraftigt, i synnerhet om ny el skall produceras med biobränslen och vindkraft. Det är helt riktigt. En real prishöjning på el är i det långa loppet oundviklig. Visserligen bör det med teknisk utveckling vara möjligt att på sikt något reducera priset jämfört med vad som i dag kalkyleras, men det kommer inte att kunna hindra mycket kraftiga prishöjningar.

En förtida avveckling av kärnkraften gör emellertid att dessa prisökningar kommer tidigare än vad de eljest skulle göra. Det gör att tiden för anpassning blir betydligt kortare med mer dramatiska effekter på välfärd och sysselsättning som följd.

I EL 90 drar man mot den bakgrunden slutsatsen att den samhällsekonomiskt riktiga prissättningsprincipen bör överges till förmån för priser baserade på genomsnittskostnader. Dessa kommer under överskådlig framtid att understiga marginalkostnaderna, vilket sammanhänger med det betydande inslaget av billig vattenkraft.

Utredaren inser att detta kommer att leda till mindre elsparande än vad som är samhällsekonomiskt motiverat och kommer att stimulera elanvändning utöver vad som är samhällsekonomiskt försvarbart. Han konstaterar också att det blir svårt att motivera kraftproducenter att bygga ut produktionskapaciteten när priset inte ger täckning för produktionskostnaderna i nya verk.

Han rekommenderar därför en långtgående planhushållning på energiområdet. Eftersom incitamenten till elhushållning blir mindre bör staten försöka få till stånd överenskommelser med den eltunga industrin om åtgärder som går utöver vad som för dess del är motiverat av elpriset. Vad gäller utbyggnad av ny elproduktion förutsätter han att staten måste ta på sig ett huvudansvar.

Trots de stora nackdelarna med genomsnittspriset föreslår utredaren att sådana skall införas för att förhindra en snabb utslagning av industrin. I allt väsentligt kan emellertid samma effekt uppnås genom att man avstår den förtida avvecklingen och håller fast vid den riktiga prissättningsprincipen.

I några uttalanden på senare tid har Ingvar Carlsson antytt att det kan bli aktuellt att avstå från den förtida avvecklingen av kärnkraften. Det vore enligt min mening utomordentligt klokt.

Mot bakgrund av vad jag här anfört vill jag till statsministern ställa följande frågor:

Överväger regeringen att föreslå riksdagen att någon av de orörda Norrlandsälvarna skall byggas ut?

Överväger regeringen att föreslå riksdagen att målet om att begränsa koldioxidutsläppen skall överges?

Överväger regeringen att föreslå riksdagen att priset på elektricitet skall grundas på genomsnittskostnader snarare än marginalkostnader?

Överväger regeringen att föreslå riksdagen att den förtida avvecklingen av kärnkraften ej skall genomföras?

12 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 23 mars

1989/90:477 av *Barbro Westerholm* (fp) till socialministern om åtgärder mot spridning av HIV:

Även om det inte skrivs så mycket om HIV-infektionen i dag utgör den ett allvarligt hälsohot. Ingen möda får sparas för att förhindra spridningen av HIV. En viktig sådan åtgärd är att göra metadonbehandling tillgänglig för de injektionsmissbrukare som är lämpliga för sådan terapi.

Läkare som arbetar inom narkomanvård-infektionssjukvård uppskattar i dag antalet injektionsmissbrukare som väntar på metadonbehandling till minst 400. De HIV-smittade prioriteras i kön, medan de som är osmittade och som det är ytterst angeläget att skydda så att de slipper bördan av två svåra hälsoproblem, kommer i andra hand. Resurserna för metadonbehandling behöver ökas. Ett hinder för detta är det s.k. tak för metadonbehandling som för närvarande finns.

Vad avser socialministern göra för att undanröja de hinder som finns för en adekvat behandling av vissa injektionsnarkomaner och för att hindra spridning av HIV inom denna grupp samt från denna grupp ut i samhället?

1989/90:478 av *Barbro Westerholm* (fp) till socialministern om Salberga sjukhus:

Köerna till rättspsykiatrisk undersökning och köerna för undersökta som väntar på vård har länge varit ett allvarligt problem. Nu rapporteras att utvecklingsstörda lagbrytare kan få vänta i månader på vårdplats. Samtidigt planeras en avveckling av Salberga sjukhus som utgjort en specialresurs för dessa svårt störda och mycket vårdkrävande patienter.

Vad avser socialministern göra för att undanröja detta problem?

1989/90:479 av *Barbro Westerholm* (fp) till justitieministern om förslaget till ändringar i sekretesslagen:

Riksdagen beställde hösten 1988 en översyn av sekretesslagen. Detta be-

slut var bl.a. föranlett av de hinder dagens sekretesslag lägger i dagen för att åtgärda läkemedelsmissbruk. På svar på min fråga om när förslag till ändringar i sekretesslagen var att vänta, svarade justitieministern den 24 oktober att hon räknade med att regeringen skall kunna fatta beslut om en proposition under första halvåret 1990. I den reviderade propositionsförteckningen daterad den 1 mars 1990 som vi riksdagsledamöter erhållit kan jag inte återfinna någon proposition om ändringar i sekretesslagen avsedd att lämnas under våren 1990.

Med anledning av ovanstående vill jag fråga justitieministern:

När kommer förslaget till ändringar i sekretesslagen, så att vi kan komma till rätta med dessa problem?

1989/90:480 av *Ingrid Ronne-Björkqvist* (fp) till socialministern om omhändertagandet av dödfödda och aborterade foster:

På grund av en motion av undertecknad och Per Arne Aglert beslutade riksdagen 1987 att dödfödda foster bör omhändertas på ett värdigt och respektfullt sätt. Vår motion var föranledd av att dödfödda, som avlidit före 28 havandeskapsveckan omhändertogs som riskavfall och brändes med sjukhusets sopor. Först efter drygt ett år, sedan jag påmint om riksdagens beslut, gav regeringen direktiv åt transplantationsutredningen att utreda hur rutinerna bör utformas. Under tiden har sjukhus på olika håll i landet utarbetat egna modeller för hur fostren skall omhändertas på ett värdigt sätt. Nu förbereder också socialstyrelsen allmänna råd i frågan. Senast den 28 november 1989 krävde jag i en frågedebatt att utredningen borde påskyndas. Den naturliga gången borde vara att den utredning, som fått direktiv att behandla frågan, först säger sitt och att allmänna råd utarbetas med ledning av utredningens överväganden. Onödiga misstag kan begås, när ingen allsidig utredning finns tillgänglig att grunda sitt handlande på. I Aftonbladet den 24 januari redogjordes t.ex. för en rutin som utarbetats på ett sjukhus, där identiteten av kvinnor som gjort abort röjs på ett icke acceptabelt sätt.

Vad har regeringen för avsikt att vidta för åtgärder för att rutiner för omhändertagande av dödfödda och aborterade foster skall utarbetas med ledning av sittande utrednings överväganden?

1989/90:481 av *Ragnhild Pohanka* (mp) till statsrådet Maj-Lis Lööw om möjligheten att ansöka om asyl:

Den 14 december 1989 beslutade regeringen att införa en undantagsklausul när det gäller asylrätten i Sverige.

Tilläggsprotokollet till Genèvekonventionen, som Sverige skrivit under, innehåller ingen undantagsklausul. När den nya utlänningslagen antogs innehöll den ett beslut att inte sända tillbaka flyktingar till ett första asylland, där risk finns för återsändande till ursprungslandet. I dag sänder vi tillbaka asylsökande till Polen. De har inte fått möjlighet att ansöka om asyl. Polen har inte undertecknat Genèvekonventionen.

Jag vill därför fråga invandrarministern:

Håller Sverige på att på allvar ge upp asylrätten?

Kommer vi att byta ut asylrätten mot arbetskraftsinvandring och blanda ihop begreppen flyktingar och arbetskraftsinvandrare?

1989/90:482 av *Ragnhild Pohanka* (mp) till socialministern om gravida kvinnliga missbrukare:

Många kvinnliga missbrukare vaknar upp över sin situation när de blir gravida. De försöker förändra sina liv för att kunna ta hand om ett barn. När de då söker till något behandlingshem för att få hjälp, blir de nekade plats för att de är gravida. Man kräver abort för att erbjuda dem hjälp.

Är detta möjligt i vårt svenska samhälle, där vi skall skydda de svagas rätt?

Vad är socialministern beredd att göra för att förhindra att sådana krav ställs på dessa kvinnor?

1989/90:483 av *Krister Skånberg* (mp) till industriministern om de regionala utvecklingsfonderna:

Regeringen har i sin proposition 1989/90:88 bl.a. föreslagit att de regionala utvecklingsfonderna successivt skall betala in 1 miljard kronor av sina lånemedel till staten och placera ytterligare 600 milj. kr. av sina kvarvarande lånemedel i nya regionala riskkapitalbolag, 5 eller 6 inom hela Sverige.

Vissa av fördelarna med de regionala utvecklingsfondernas verksamhetsformer riskerar därvid att gå förlorade, helt eller delvis:

1. Den relativa närheten mellan företagen i en region och "deras" utvecklingsfond – en närhet som minskar initialtrögheten att ta en första kontakt, som underlättar de fortsatta kontakterna och som ökar möjligheterna för utvecklingsfondens personal att hålla sig väl underrättade om hur verksamhetsförutsättningarna för företagsamheten och för de enskilda företagen utvecklas.
2. Möjligheterna för utvecklingsfondens konsulter att erbjuda ett stort antal små och medelstora företag en kombination av rådgivande och finansieringsfrämjande insatser. Bl.a. kommer omsättningstiden på riskkapitalet i riskkapitalbolagen att bli väsentligt längre än de nuvarande lånetiderna.
3. Möjligheterna att hjälpa de minsta företagen med finansiering. Riskkapitalbolagen kommer bara kunna göra ett begränsat antal insatser och frestas då göra dem i större företag.

Vad avser statsrådet att göra för att fördelarna med de regionala utvecklingsfondernas verksamhetsform inte skall gå förlorade?

13 § Kammaren åtskildes kl. 14.26.

In fidem

OLOF MARCUSSON

Innehållsförteckning

Måndagen den 26 mars

1 § Återkomst	1
2 § Justering av protokoll	1
3 § Svar på interpellation 1989/90:122 om privatiseringen av vården Statsrådet Bengt Lindqvist Gudrun Schyman (vpk) Daniel Tarschys (fp)	1
4 § Svar på interpellation 1989/90:137 om en förändring av nuvarande spelutbud	9
Finansminister Allan Larsson Karin Israelsson (c)	
5 § Svar på interpellation 1989/90:125 om samlevnadsfrågor i skolorundervisningen	12
Statsrådet Göran Persson Viola Claesson (vpk)	
6 § Svar på interpellation 1989/90:124 om de turkiska kurderna . . .	15
Statsrådet Maj-Lis Lööv Jan-Olof Ragnarsson (vpk) Berith Eriksson (vpk) Ragnhild Pohanka (mp)	
7 § Svar på interpellation 1989/90:140 om den framtida radio/TV-politiken	26
Utbildningsminister Bengt Göransson Anders Björck (m) Kaj Nilsson (mp) Jan-Erik Wikström (fp)	
8 § Hänvisning av ärenden till utskott	35
9 § Förnyad bordläggning	35
10 § Bordläggning	35
11 § Meddelande om interpellationer	
1989/90:151 av Hadar Cars (fp) om regeringens tekopolitik . .	36
1989/90:152 av Bengt Westerberg (fp) om energipolitiken . . .	37
12 § Meddelande om frågor	
1989/90:477 av Barbro Westerholm (fp) om åtgärder mot spridning av HIV	41
1989/90:478 av Barbro Westerholm (fp) om Salberga sjukhus	41
1989/90:479 av Barbro Westerholm (fp) om förslaget till ändringar i sekretesslagen	41
1989/90:480 av Ingrid Ronne-Björkqvist (fp) om omhändertagandet av dödfödda och aborterade foster	42

1989/90:481 av Ragnhild Pohanka (mp) om möjligheten att ansöka om asyl	42
1989/90:482 av Ragnhild Pohanka (mp) om gravida kvinnliga missbrukare	43
1989/90:483 av Krister Skånberg (mp) om de regionala utvecklingsfonderna	43

Prot. 1989/90:93
26 mars 1990
